

Jeg skal bare sjekke

facebook

først...

En diskursanalyse av foreldres bruk av smarttelefon

Av May Synnøve Rygh

Master i systemisk familieterapi og praksis
Veileder Ann Kristin Johansen
Diakonhjemmet høgskole

Antall ord: 24 837
Leveringsfrist 02. november 2015

FORORD

Hurra! Jeg har levert oppgaven! Denne dagen er det flere enn meg som har ventet på. Her hjemme har jeg nemlig en herlig gjeng som synes det er *kjempekjedelig* at mamma jobber med oppgave.

Endelig er det min tur til å komme med noen velvalgte ord, et år på etterskudd, men også et barn rikere. Jeg har lest andres forord, og registrert at mange takker partnere og barn for velvilje til å muliggjøre egne prosjekter. Når det har «stormet som verst» og selverklærte unntakstilstander hva hus og hjem angår, da har jeg selv tenkt at *uten* mann og barn hadde dette prosjektet vært *mye* enklere å gjennomføre.

Nå som jeg er ved veis ende er det likevel *dere* som fortjener den største takken. Gode Emilie (11), Markus (8), Benjamin (6) og William (1). Tusen takk for at dere så levende har minnet meg på det finnes langt viktigere ting å bruke tiden på enn studier. Min kjæreste Willy: uante timer har du tilbragt som «alenefar» til fire små. Ut på tur i skog og mark slik at jeg har fått etterlenget skrivefred. Du er bare RÅ.

Tusen takk til mine rause foreldre, Marit og Sten Lunde. Utallige timer med sammen med barnebarn for å få kabalen til å gå opp i løpet av disse årene som student, og takk til deg mamma som har lest korrektur. Alltid på tilbudsiden. Ikke minst: tusen takk til svigers, Marit og Arvid Rygh, som har trådd til ved behov.

Tusen takk til mange av mine gode og tålmodige venner som har stilt opp på ulikt vis. Tilbud om barnepass, heiarop og gode samtaler. Dere vet selv hvem dere er. Takk til mine fantastiske medstudenter, det er farlig å begynne å nevne navn. Jeg er virkelig overbevist om at Mgfam10 er et helt spesielt kull. En spesiell takk rettes likevel til dere Heidi Susort, Line Heggheim Bjordal, Anne Lene Tangen, Sølvi Falch og Ann Veronica Strandås. Er så takknemlig for det vi har delt disse årene. Reisefølge, dobbeltrom, veiledninger, middag, kaffebrenneriet, refleksjoner (nyttige og mindre nyttige sådan..). Anne Lene; ungene overrekker med dette en takk for lånet av Lille.

Takk til deg, Ann Kristin Johnsen, min kloke og driftige veileder, for oppmuntrende ord, gode og kritiske tilbakemeldinger (helt fra Tyrkia!) og for at du hele tiden har formidlet tro på meg. Takk til Anne Kyong - Sook Øvsti - det å møte deg har vært en berikelse. Takk også for din tilgjengelighet underveis i skriveprosessen.

Sist, men ikke minst, vil jeg rette en takk til informantene som villig har bydd på seg selv og delt av egne erfaringer. Uten dere hadde ikke oppgaven blitt til.

May Synnøve Rygh, oktober 2015

Sammendrag

Denne masteroppgaven tar for seg foreldres bruk av smarttelefon i familien. Et stadig tilbakevendende tema i media om dagen er hvilke konsekvenser smarttelefonen kan få for mellommenneskelige relasjoner. Skal vi tro mange av de ekspertene som uttaler seg bør den brukes med varsomhet. Andre igjen er positive, og fokuserer på mulighetene den gir. Denne studien belyser hvilke idealer for foreldreskap og familieliv foreldre strekke seg etter, og hvorvidt bruken av smarttelefonen passer inn i disse. Hvilke diskurser har foreldre om egen bruk av smarttelefon i familien, og hvilken rolle spiller disse for foreldrerollen? Problemstillingen som blir belyst er: Hvilken rolle spiller smarttelefonen for foreldres idealer om foreldrerollen og familieliv?

Det er benyttet kvalitativ metode med intervju av foreldre. Diskursanalyse er benyttet, både som en teoretisk forankring, og som en metode for å analysere intervjuene med foreldrene. Fremstilling av funnene vil bære preg av å være en blanding mellom andre forskere- og behandleres teori og empiri, og mitt eget empiriske materiale.

Smarttelefonen er blitt uunværlig, og foreldrene opplever et økt krav om tilgjengelighet fra samfunnet rundt dem. På samme tid bryter bruken med deres idealer om foreldreskap og familieliv. Den relasjonelle diskursen fremstår her som dominerende. Det livet som utspiller seg på displayet, den digitale verdenen, synes til tross for dette å få en forrang i mange situasjoner. Dette byr på ulike utfordringer for foreldrene. Krav om tilgjengelighet i kombinasjon med mangel på kunnskap om konsekvenser av bruken, skaper grobunn for ubehag. Et ubehag som gnager på foreldrenes samvittighet. Foreldrene i denne studien ser ut til å være på jakt etter balansepunktet. Hvor mange ganger tåler barna å høre setningen «...jeg skal bare sjekke en ting først» før det får alvorlige konsekvenser for utviklingen?

Innhold

Forord.....	02
Kapittel 1. Innledning.....	07
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	07
1.2 På vei mot en problemstilling.....	08
1.3 Forskningsspørsmål.....	09
1.4 Smarttelefonen i Norge - med hele verden i lommen.....	10
1.5 Oppgavens oppbygning.....	10
Kapittel 2. Teori.....	11
2.1 Forskning på bruk av smarttelefon.....	11
2.2 Domestiseringstilnærming - «vår tids nye kjæledyr».....	13
2.2.1 Moralsk panikk.....	15
2.2.2 Digitale immigranter.....	15
2.3 Teoretiske perspektiver på familieliv.....	16
2.3.1 Familiens modernisering.....	16
2.3.2 Nye familieidealer.....	16
2.3.3 ...nye livsstiler vokser fram.....	17
2.3.4 Familiers hverdagsliv.....	17
2.4 Idealer om foreldreskap.....	18
2.4.1 Barnet som aktør.....	19
2.5 Tidsperspektiver.....	20
2.5.1 Tid med barn.....	20
2.5.2 Relasjonell tid.....	20
2.5.3 For mye tid?.....	21
2.6 Diskursanalysens teorigrunnlag.....	21
2.6.1 En Foucault inspirert diskursanalyse.....	22
2.7 Oppsummering og selvrefleksjon.....	23
Kapittel 3. Veien mot målet.....	24
3.1 Eget vitenskapsteoretiske ståsted.....	24

3.1.1 Hverdagskunnskap vs. vitenskapsteori.....	25
3.1.2 Kvalitativ tilnærming.....	26
3.1.3 Utvalg.....	27
3.1.4 Intervju.....	28
3.1.5 Prosess mot valg av forskningsdesign.....	28
3.2 Diskursanalyse.....	29
3.3 Reliabilitet og validitet.....	31
3.3.1 Forskerrollen.....	32
3.4 Etske betraktninger.....	33
3.5 Oppsummering og selvrefleksjon.....	33
Kapittel 4. Analyse.....	35
4.1 Hvor vil jeg med diskursanalysen?.....	35
4.1.1 En oversikt.....	36
4.2 Den gode relasjon.....	37
4.3 Tilstedeværelse	39
4.4 Vil du være med så heng på.....	41
4.4.1 Tilgjengelighetens tyranni.....	41
4.5 Tiden det tar.....	44
4.5.1 Rett bruk av tid.....	44
4.5.2 Tyven, tyven skal du hete.....	46
4.5.3 ...og den gir tid.	48
4.5.4 Kvalitetstid.....	50
4.6 Eksempelets makt.....	51
4.7 Led meg ikke inn i fristelse.....	53
Kapittel 5. HVA VAR VEL LIVET UTEN DEG?	
- Domestiseringen av smarttelefonen.....	55
5.1 Den praktiske dimensjonen.....	55
5.2 Den symbolske dimensjonen.....	56
5.3 Den kognitive dimensjonen.....	58
5.4 Oppsummering.....	58

Kapittel 6. Avsluttende diskusjon	59
6.1 Mot et paradigmeskifte for samhandling i familien?.....	60
Kapittel 7. Egne refleksjoner og videre forskning	63
Litteraturliste.....	66
Vedlegg.....	69

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Da jeg vokste opp hadde vi bare en tv - kanal. Internett fikk vi da jeg gikk på ungdomsskolen. Et par år senere fikk jeg min egen mobiltelefon, og min opplevelse av tilgjengelighet ble utvidet. Den ble brukt til telefonsamtaler og tekstmeldinger. Dagens barndom er uten tvil annerledes. I dag fødes barna inn i en digital verden, og forholder seg til digitale medier annerledes enn forrige generasjon. Og de har foreldre som er online hele døgnet.

Temaet for denne oppgaven er foreldres bruk av smarttelefon - med familien som kontekst. Aldri før har familien vært mer omringet, infiltrert og berørt av teknologi. Og vi tilsynelatende elsker det. Skjermer i alle varianter og størrelser bidrar til å forenkle hverdagen vår på mange måter. For ikke å snakke om smarttelefonene - for få år siden eksisterte de ikke. I dag er de allemannseie. Denne imponerende teknologien spiller en intervenerende rolle i menneskets hverdag og bidrar til at vanene våre stadig er i endring.

Ved prosjektets oppstart hadde fenomenet foreldres bruk av smarttelefon knapt nådd media, og det lå en spenning i luften fordi dette var et tilsynelatende utforsket felt. Nå advarer ekspertene; barna blir dummere, latere og mer passive av skjermbruk. Foreldre er mindre tilgjengelige og barna blir dermed mindre empatiske. Vi leser om det i aviser; jordmødre er bekymret¹ og helsesøstre slår alarm². Nye ord har etablert seg i vokabularet; vi utvikler skjermjalousi, er skjermfjerne og har skjermtid³. Andre igjen er optimister og tenker at denne nye teknologien byr på uante muligheter. Men ingen vet med sikkerhet enda. Usikkerheten råder.

«Jeg skal bare sjekke facebook først...» er et sitat hentet fra det transkriberte materialet. En av informantene forteller om egen frykt for å avvise barnet med et slikt utsagn. Det ligger en overbevisning i luften om at denne typen avvisning både er reell og skadelig, for barnet. Med dette som utgangspunkt er det min egen nysgjerrighet som pirrer. Hvilke bilder av familieliv er

---

¹ <http://www.nrk.no/ho/nybakte-modre-far-mobilrefs-1.7615666>

² <http://www.babyverden.no/Baby/Tema/Familie/foreldre--legg-vekk-mobilen/>

³ «Skjermjalousi er et nytt uttrykk som omfatter hva utpreget bruk av mobiltelefon eller nettbrett kan gjøre med et forhold» (Moen og Bratsberg 2015).

«Skjermfjern betegnes om en ny tilstand hvor man kontinuerlig bare er delvis til stede» (ibid). Skjermtid er et begrep som, slik jeg forstår det, brukes om tid brukt på datateknologiske skjermer.

det vi strekker oss etter, og hva er idealet på godt foreldreskap? Er idealbildene i ferd med å slå sprekker - og hvilken rolle spiller smarttelefonen her?

1.2 På vei mot en problemstilling

På mange måter har det vært en spennende reise i seg selv - det å komme fram til en problemstilling for denne oppgaven. Mange mulige innganger til temaet har vært oppe til vurdering for deretter å bli forkastet. Jeg har underveis i prosessen hatt flere hypoteser om hvilke muligheter og begrensninger smarttelefonen gir, og har tenkt at det kunne vært en god ide å se nærmere på disse. Samspill, tilknytning og foreldre - barn relasjonen er eksempler på områder jeg har vurdert å knytte opp mot foreldres smarttelefonbruk. Tenk om det var en sammenheng her - tenk om smarttelefonen som «hele Norge» bærer med seg døgnet rundt er en trussel mot barns tilknytning til sine omsorgspersoner slik mange hevder.

Jeg har pratet med mange jeg har møtt i min vei om temaet mitt. Responsen har ikke latt vente på seg, og jeg skjønner at dette er noe folk er interessert i. «Jøss, si fra når du er ferdig - jeg vil gjerne lese hva du kommer frem til» har noen sagt. «Spennende - men er det ikke litt opplagt, vi vet jo til syvende og sist hva smarttelefonen gjør med oss?» har pessimistene sagt. Noen har smilt mens de har stotret frem en slags erkjennelse; «jeg hadde nok egnet meg bra som informant i forskningen din». Og jeg har respondert, like erkjennende; «ja - jeg kan jo drive en slags parallellforskning» og nikket mot min egen smarttelefon.

Underveis i prosessen har jeg gjennom media stadig vekk fått en påminning om aktualiteten i forhold til temaet mitt. Jeg skjønner at lerretet som skal blekes er langt - og opplever at medias bidrag i stor grad handler om de mørke fargepalettene. Det males et bilde av smarttelefonen som tyven som stjeler tid og oppmerksomhet fra familien.

Medias fremstilling, samt feedback fra medmennesker fikk meg underveis til å stoppe opp og ta et steg til siden. Problemstillingen min ble til idet jeg skjønnte at jeg hadde vært farget av min egen iver etter å avdekke en sannhet - og at egne diskurser⁴ om smarttelefonen ledet meg på avveie. Med ett visste jeg hva jeg ville. Jeg skulle undersøke hvilke diskurser foreldre har om forholdet mellom foreldreskap, familieliv og bruk av smarttelefon. Videre ville jeg se etter hvilke

---

⁴ Diskursbegrepet har fått stor plass i denne studien, og vil bli gjort rede for i kapittel to og tre. En enkel definisjon er «Diskurs er en bestemt måte å snakke om og forstå verden på» (Jørgensen og Phillips, 1999:9).

språkhandlinger som ble synlige når det ble snakket om foreldres bruk av smarttelefon i foreldres hverdagsliv. Ved å benytte et domestiseringsperspektiv⁵ søker jeg innsikt i de prosessene som finner sted idet smarttelefonen blir en del av foreldrenes hverdagsliv. Domestisering er basert på sosialkonstruktivistiske teorier som forstår teknologi som forhandlinger, ikke som gitt. Dette vil jeg redegjøre ytterligere for i teorikapittelet.

Problemstillingen ble slik:

Hvilken rolle spiller smarttelefonen for foreldres idealer om foreldrerollen og familieliv?

Denne problemstillingen opplevde jeg at var dekkende for det jeg ønsket å undersøke. Her gis det rom for å ta pulsen på foreldre og undersøke hvordan familien formes av de endringsprosesser som kontinuerlig skjer. Jeg gis mulighet til å ta et dypdykk og studere hvilken rolle smarttelefonen spiller i familiers hverdagspraksiser. Videre å finne ut av hva som kjennetegner vår tids familie.

1.3 Forskningsspørsmål:

- Hvordan har foreldre domestisert smarttelefonen?
- Hvilke diskurser har foreldre om egen bruk av smarttelefon i familien?
- Hvilken rolle spiller diskursene de har for foreldrerollen?

Jeg liker konseptet om domestisering, fordi det innlemmer foreldrene som aktive og bevisste brukere av smarttelefonen, ikke er passive tilskuer som utsettes for teknologisk påvirkning. Disse forskningsspørsmålene vil kunne føre meg nærmere en forståelse for hvilken rolle smarttelefonen spiller for foreldres idealer om foreldrerollen og familieliv.

Før jeg går over til kapittel to, som vil gi et teoretisk bakteppe for oppgaven, vil jeg gi en liten innføring i hva som her legges i begrepet smarttelefon.

---

⁵ Domestisering er et begrep utviklet av Roger Silverstone og David Morley (Silverstone & Morley, gjengitt etter Hartmann, 2009 s.228) Opprinnelig viser det til det å tilpasse dyr og planter til et menneskeskapt samfunn.

1.4 Smarttelefon i Norge - med hele verden i lommen.

Mobil betyr bevegelig. Jeg husker selv følelsen av å kunne dra på hytta sammen med venninner - med mobiltelfonen i bagasjen. Det å ikke lenger være koblet til en ledning i gangen hjemme, skapte en enorm frihetsfølelse. Fra den første mobiltelfon så dagens lys til i dag har det vært stadige endringer i utviklingen. Vi har sett at mobiltelefonen har gått fra å være enkel å bruke, med få andre bruksområder enn å ringe / sende og motta SMS, til å stadig bli mer utrustet. Det begynte med spill, fargeskjerm og kamera. Siden utviklet den seg til å bli mer avansert -«smartere» - derav navnet smarttelefon. Og vi omfavner den. Norge ligger i dag helt i verdenstoppen når det gjelder mobilbruk. Bare de øvrige skandinaviske landene, samt Japan, er i nærheten av Norge når det gjelder kjøp av nye mobiltelefoner pr. innbygger (Aftenposten 2013).

Så vidt jeg vet finnes det ingen entydig definisjon av hva smarttelefon er. SIFO - statens institutt for forbruksforskning foretok i 2013 en analyse knyttet til tjenester/applikasjoner som lastes ned til smarttelefonen og bruken av disse. I denne rapporten henvises det til elektronikkbransjens⁶ definisjon av hva en smarttelefon er: *«I tillegg til å kunne ringe og motta samtaler og sende og motta meldinger, har slike telefoner en kombinasjon av en eller flere funksjoner som avspilling av musikk, foto, video, internettleser, kart og GPS»*

1.5 Oppgavens oppbygning

Du er herved invitert med på en temareise som forhåpentligvis vil bidra til at du oppdager nye sider ved reisemålet som du kanskje ikke har sett før. Første etappe begynner her i kapittel 1. Her får du en presentasjon av bakgrunn for valg av tema, samt en presentasjon av problemstilling, eller reisemål om du vil. Jeg avslutter med en kort forklaring av hva som legges i begrepet smarttelefon i denne oppgaven. Neste etappe bærer gjennom et teoretiske landskap, og flere medreisende er her invitert til å ta plass. Dette er mennesker som har kommet med teoretiske betraktninger som jeg opplever at kontekstualiserer temaet for oppgaven. Teorien hentes frem i analysekapittelet. I kapittel tre presenteres metodevalg og valg av informanter. Videre kommer kapittel fire - her blir informantene med oss på ferden. Dette er analysekapittelet, der diskursene jeg mener å ha identifisert hos foreldrene presenteres og drøftes. I kapittel fem ser vi på hvordan foreldrene har domestisert smarttelefonen. I sjette og sjuende etappe går vi inn for landing. Her oppsummeres oppgaven i sin helhet, og implikasjoner for videre forskning gis.

---

⁶ <http://www.elektronikkbransjen.no/Rammebetingelser/Teknologi/Produkter-Mobiltelefon-telekom>

2. Teorigrunnlag

Denne studien handler om foreldres diskurser om bruk av smarttelefon i familien, og om hvilke idealer foreldre har om foreldreskap og familieliv. For å få best mulig kunnskap om dette temaet vil jeg intervju foreldre. I tillegg er det vesentlig å se nærmere på hva teorien sier om temaet. Den kunnskap som er aktuell og tilgjengelig for «folket» vil være med på å forme diskursene (og motsatt). Jeg har foretatt teorivalg som jeg opplever at kontekstualiserer og avgrenser dette temaet.

Den teoretiske tilnærmingen kan grovt deles inn i tre; digital teknologi (smarttelefon), familier og hverdagsliv og foreldreskap. Smarttelefonen som et kommunikasjonsteknologisk verktøy spiller en av hovedrollene i denne oppgaven. På bakgrunn av dette vil jeg gi en kort redegjørelse for den kommunikasjonsteknologiske utviklingen, og videre henviser til teorier som redegjør for hvordan vi tilnærmer oss ny teknologi, fra et samhandlingsperspektiv. Domestiseringsteori er blant disse. Jeg finner det videre naturlig å gjøre nærmere rede for ulike perspektiver på familieliv. Et gjennomgående fokus her er sammenhengen mellom familieendringer og andre samfunnsendringer. Et sentralt omdreiningspunkt i norsk familiepolitisk debatt har vært «for lite tid til barn». Jeg presenterer ulike perspektiver på tid og hvordan tid kan forstås. Under denne etappen vil vi også se på foreldrerollen og hvilke idealer som råder her.

Jeg starter med en presentasjon og redegjørelse av tidligere forskning på smarttelefonen med familien som kontekst.

2.1 Forskning på foreldres bruk av smarttelefon

«Mobiltelefonen har gått fra å være veldig stor og brukes av få, til å bli liten og brukes av mange. På relativt kort tid, historisk sett, har mobilen endret samfunnet vårt og hvordan vi kommuniserer med hverandre.» (online.no)

Smarttelefonen har befestet seg som et hverdagsverktøy i den norske befolkningen. Jeg vil her gjøre rede for noe av den forskningen som er gjort på dette feltet som befinner seg i skjæringspunktet mellom medievitenskap, sosiologi og familieterapi. Her vil jeg fokusere på forskning som er relevant for denne studien - altså foreldres bruk av smarttelefon med familien som kontekst. La meg slå fast først som sist; her er det utvilsomt noe utforsket som har betydning for hvordan vi kan forstå hvordan bruken påvirker med familier og motsatt. Det finnes

mange innganger til temaet foreldres bruk av smarttelefon og effekt på familielivet. Som ellers med forskning, vil forskning på smarttelefon være influert av ulikt syn på effekt og påvirkning på mennesker og samfunn (Aalen 2011).

Analysen vil senere vise at alle informantene i denne studien aktive på sosiale medier⁷. Dette viser seg å være en viktig del av det å bruke smarttelefon. Det er av den grunn relevant for denne oppgaven å innlemme forskning på bruk av sosiale medier. Sosiale medier har i løpet av få år gått fra å være et relativt marginalt fenomen til å bli en viktig del av livet til mange av oss. Boka «Liker - liker ikke» av Wollebæk, Steen - Johnsen, Karlsen og Enjoras (2013) baserer seg på omfattende empiriske undersøkelser av nordmenns bruk av sosiale medier. Hovedtema er hvordan sosiale medier endrer samfunnsengasjementet - og den tar for seg spørsmål om bruk av sosiale medier bidrar til en omforming av offentligheten.

Et tema mange er opptatt av er om økt bruk av digitale medier (ofte via smarttelefon) skal føre til at fysisk kontakt, mellommenneskelige bånd og fellesskap avtar. I boken viser de til forskning som taler mot at økt samhandling mellom mennesker i det virtuelle rom skaper sosialt isolerte og uengasjerte borgere. De peker på det faktum at sosiale medier gjør det mulig å opprettholde kontakt med nettverk på tross av fysisk avstand. Videre viser de til at bruk av sosiale medier vil kunne bidra til at tid spares. Digital kommunikasjon er mer effektivt enn å ringe, sende brev eller å gå på besøk. Wollebæk m. fl. (2013), hevder at de som er aktive brukere av sosiale medier har et bredere nettverk og et større samfunnsengasjement enn de som ikke er aktive. Det interessante er at mye tyder på at det går en grense for hvor mye tid man kan bruke på disse foraene før det snur og får en negativ effekt på samfunnsengasjementet. Balansert bruk, hva tid angår, synes dermed å være viktig.

Andre som har forsket på sosiale mediers betydning for sosiale bånd og samhandling mellom mennesker er Putnan. Han er ikke like optimistisk, og hevder å ha belegg for å si at den tiden som brukes på nettet og sosiale medier for øvrig er mindre verdt enn tid som investeres i den fysiske virkeligheten. Han bruker ord som tidstyv - og mener at tid brukt på digitale medier går på bekostning av vedlikehold av sosiale relasjoner eller engasjement i lokalsamfunn (Putnan 2000).

---

⁷ En definisjon av sosiale medier går slik: «et samlebegrep for plattformer på Internett som åpner opp for sosial interaksjon, og som gjør det mulig for brukerne selv å skape og dele innhold i form av tekst, bilder, video eller lenker til andre nettsted» (Wollebæk 2013).

Flere andre gir uttrykk for bekymring - og psykologen Sherry Turkles er en av de som mener at «ekte» menneskelig interaksjon er i ferd med å erstattes av virtuelle liksomrelasjoner (Turkles 2011). Hun ser med bekymring på trenden om å være tilgjengelig over alt, og knytter dette til en faktisk opplevelse av ensomhet. Store deler av kommunikasjonen mellom mennesker foregår i dag i det virtuelle rom. Både i arbeidslivet og privat er det å møtes bak hver sin skjerm normalt og akseptert. SIFO⁸ har en annen inngang til bruk av smarttelefon, og har forsket på forbrukerrelaterte spørsmål. De har til hensikt: «å skaffe innsikt i forbrukernes hverdag, med vekt på hvordan de orienterer seg, gjør sine valg og hvilke faktiske erfaringer de har med kommersielle produkter og tjenesteleverandører» (Slettemås 2014) De er opptatt av salgstall, spesifikke bruksområder, nedlasting av app'er og hvor stor prosentandel brukere som laster ned forbrukerrelaterte app'er som banktjenester. Jeg tar dette med i oppgaven for å belyse at det forskes på ulike sider ved bruk av smarttelefon.

2.2 Domestiseringstilnærming - «vår tids nye kjæledyr».

Moderne familier er omgitt av store mengder teknologiske virkemidler i hverdagen. Mange av disse er så integrerte at de er blitt en del av hverdagen, og det stilles få spørsmål om deres virkeområder. Oppvaskmaskinen rengjør kopper og kar, og komfyren steker maten vår. De er «temmet» og innlemmet i hverdagen, tatt i bruk og gitt mening. Stadig introduseres familien for nye teknologiske virkemidler, artefakter,⁹ som vi på en eller annen måte må ta stilling til. Domestisering betyr opprinnelig å temme. Mange assosierer det med å tilpasse noe som er vilt inn i nye former - til harmoni (Hartmann 2009 i Sørensen 2006). I overført betydning vil det kunne bety å håndtere noe fremmed på en slik måte at det tilpasses til din hverdag, og at du tilpasser hverdagen til det fremmede.

Merete Lie og Knut H. Sørensen har skrevet boka «Making Technology our own?», og i denne stilles spørsmålene «what is the role of technology in human action, and how does human action shape socio-technical relations?» (1996:4). I lys av temaet for denne oppgaven er dette både et aktuelt og interessant spørsmål. Det å se på hvordan foreldre bruker smarttelefonen, både dens muligheter og hvilken rolle den spiller for øvrig familie, vil være vesentlig. For å forstå den prosessen som handler om hvordan teknologi går fra å være noe ukjent og «vilt» - kan konseptet om domestisering være et nyttig perspektiv å se den fra.

---

⁸ SIFO: Statens institutt for forbruksforskning.

⁹ Artefakt er noe som er skapt av mennesker.

Fokuset er på hvordan mennesket «temmer» teknologien, tar den i bruk og fyller den med mening. Teknologibruk knyttes til hverdagslivkontekster, der domestiseringstilærmingen handler om å beskrive kjøp, bruk og eie, i samspill med den aktuelle konteksten. Et viktig poeng i domestiseringstilærmingen er nemlig at gjenstanden kan forandre den sosiale konteksten den befinner seg i. Silverstone, Hirsch og Strathern (1992) beskriver hvordan domestisering av artefakter skjer gjennom fire faser; tilegnelse, objektivisering, inkorporering og omdanning. Først må man få tak i gjenstanden, tilegne seg den. Deretter får gjenstanden en fysisk plass, den blir objektivisert. Den fylles videre med mening i den gitte konteksten, den blir inkorporert. Når gjenstanden er en integrert del av ulike sosiale praksiser i familien kan man si at den er omdannet.

Denne modellen har i all hovedsak fokus på det som skjer i husholdningen - og beveger seg ikke utover denne sværen. Sørensen (2006) var opptatt av at domestiseringsprosessen også skulle innlemme hverdagslivet generelt. Inspirert av domestiseringsteori har han dannet grunnlaget for en alternativ måte å forstå domestisering på, gjennom Trondheimsmodellen. Denne modellen ser domestisering gjennom tre dimensjoner; den praktiske, den symbolske og den kognitive (Sørensen *ibid*).

- Praktiske: Denne handler om å danne bruksrutiner for den nye teknologien.
- Symbolske: Her handler det om hvordan meningsproduksjon og identitet knyttes til teknologien, og hvilken rolle teknologien kan ha for brukere som produserer en identitet knyttet opp mot den.
- Kognitive: Denne er forbundet med læring og kunnskap om teknologien.

Smarttelefonen er et godt eksempel på teknologi der bruken tilpasses etter teknologien. Jo flere muligheter, jo mer brukes den. På det symbolske plan kan elementer som modell (iphone vs. android, jo høyre status jo bedre), effekt av bruk (antall «likes» på bilder postet på sosiale medier) virke på identitet som knyttes til teknologien. Den kognitive dimensjonen handler om å tilegne seg kunnskap om smarttelefonen, som bruksområder eller muligheter og begrensninger. Domestiseringsprosessen kan imidlertid aldri slutføres, den er stadig i endring. Om telefonen går i stykker - eller nye markedet frister med nye modeller, kan den re domestiseres (Lie og Sørensen 1996, Sørensen 2006). Å gi den gamle smarttelefonen til poden, som tar den i bruk som et leketøy, er et eksempel på det.

2.2.1 Moralsk panikk

Et etablert begrep, lansert av Stan Cohen, som kan være dekkende for en reaksjon som ofte skjer når nye medieteknologier tas i bruk er moralsk panikk (Cohen1972). Vi har sett det jevnt og trutt opp igjennom tidene. Med fjernsynet kom frykten for virkelighetsflukt, med internett kom redselen for fysisk isolering. Mange gripes av moralsk panikk for dagens omfattende skjermbruk, det være seg pc, nettbrett og smarttelefoner. Kanskje ikke rart, når media med jevne mellomrom distribuerer temaer som genererer moralsk panikk. Artikler og overskrifter til skrekk og advarsel som «Jordmødre slår alarm» (om smarttelefonens inntog på fødestua) og «barna blir dummere av skjerm» er gjengangere. Begrepet passer inn i et sosialkonstruktivistisk perspektiv, da den moralske panikken ikke sees på som objektivt begrunnet, men oppstår gjennom en bestemt oppfattelse av et fenomen. Denne oppfattelsen er det som skal forklares.

2.2.2 Digitale immigranter

Mens domestiseringsperspektivet tar for seg den prosessen som skjer når ny teknologi skal temmes og hverdagsliggjøres, lanserer teknologioptimisten Marc Prensky begrepene digitale immigranter og digitalt innfødte (Prensky 2001). Digitalt innfødte viser til personer som er født inn i den digitale tidsalderen. Digitale immigranter kjenner ikke til den digitale verden fra før. På denne måten vil det alltid være en viss forskjell mellom en immigrant og en innfødt. Det snakkes altså frem en forestilling om at barn vokser opp med andre egenskaper enn deres foreldre. Han hevder at immigranter i ulik grad vil være preget av å ha en aksent som røper deres bakgrunn. Han forklarer dette med at sosialiseringprosessen til foreldregenerasjonen var annerledes enn de digitalt innfødte. Enkelte viser til språkforskning¹⁰ som tyder på at vi bruker en bestemt del av hjernen når vi snakker vårt morsmål, mens helt andre deler av hjernen blir aktivisert når vi lærer språk senere i livet. Det er dette som gjør oss til digitale immigranter.

---

¹⁰Nyere språkforskning antyder at alder påvirker hjernens kognitive funksjon, som gjør den mindre mottakelig for ny kunnskap(<http://www.klikk.no/kvinneguiden/helse/article812305.ece>[http:// www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1053811912006581](http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1053811912006581))

2.3 Teoretiske perspektiver på familieliv

2.3.1 Familiens modernisering

Synet på familien og hva den skal være har variert gjennom historien i takt med hva synet på barn er og hva barndom skal være. Bare de siste 50 årene har samlivsformer og familiers hverdagspraksiser gjennomgått store endringer. Man har «husmødrenes glansperiode» på 50 og 60 tallet, der familien i stor grad var basert på et komplementært samspill mellom mor og far. Kvinnene tok ansvar for husstell, barnestell mens far var den som sørget for inntekter til familien. Også familiepolitikken var basert på det som vi kjenner som den tradisjonelle ekteskapsfamilien, blant annet ved å tilby billige huslån. Det var fullt mulig å leve på en inntekt. På 60 - tallet begynner så smått gamle normer å bli utvannet. Radio, fjernsyn og bil blir allemannseie, og folk blir på den måten eksponert for nye impulser i hjemmene sine. På 70 - tallet gjør kvinnene for alvor sitt inntog på arbeidsmarkedet, forsørgelsesekteskapet blir svekket, færre gifter seg, flere skiller seg og stadig flere barn fødes utenfor ekteskapet. Kvinnene får heller ikke like mange barn som tidligere, noe som kan knyttes til nye prevensjonsmetoder som ble introdusert på slutten av 60-tallet (Ellingsæter og Leira 2004). 80 - tallet blir snakket frem som tiden der elektronikk for alvor inntar de norske hjem. Walkman og cd -spillere blir allemannseie, foreldrene tjener mer penger og velstanden øker. Flere samlivsformer gjør seg gjeldene og familier flyttet mer.

Historisk har det vært varierende interesse for den norske familieforskningen. På 90 tallet, etter et par tiår med heller laber interesse, fikk forskningen seg et løft. Dette må blant annet sees i lys av endringer i familiemønstre, en sterkere interesse for familieinstitusjonen som definert i familielovgivning og kvinnenes inntog på arbeidsmarkedet. Med flere kvinner i eget lønnsarbeid kunne ikke lenger det ubetalte, familierelaterte arbeid tas for gitt (ibid).

2.3.2 Nye familieidealer

I nyere tid, fra -90 tallet og frem til i dag, har synet på hva en familie er vært gjenstand for debatt, mer enn en gang. Forskere flest har beveget seg fra å snakke om familien til familier. Det skjer stadige endringer i familiers hverdagspraksiser så vel som i familiepolitiske reformer. Dette forholdet, mellom familieforandring og familiepolitikk, kan i perioder være taktfullt. Andre perioder oppleves som ubalansert. I god systemisk ånd handler det om et komplisert samspill mellom kontinuitet og endring i politikk og familiers praksis. Familieutvikling skjer

kontinuerlig, og familien er selv aktivt med på å skape denne endringen. Det er ikke slik at familien kun utsettes for krefter utenfra og tilpasser seg disse. Med endring etableres nye mønstre og vaner, og som et resultat av det oppstår ofte myter som gjerne får uforholdsmessig stort spillerom. Dette skyldes gjerne mangel på kunnskap (ibid).

2.3.3 ...og nye livsstiler vokser frem

Hvordan man organiserer hverdagen og hva som oppleves som meningsfullt har en sammenheng med hvilken livsstil vi har. Giddens (1991) er en av mange teoretikere som hevder at begrepet livsstil har fått økt fokus i det moderne sosiale liv. Han setter det i sammenheng med at gamle tradisjoner slipper taket, tradisjonelle skiller mellom arbeid og fritid endres og begrepet hverdag dekonstrueres i samspillet mellom det nære og det fjerne. Hans definisjon av begrepet lyder slik: ”livsstil er et mer eller mindre integrert sett av praksiser, som følges av individet. Ikke alene fordi slike praksiser oppfyller nyttemessige behov, men også fordi de gir en materiell form til en særskilt fortelling om selvidentiteten”(ibid:100)

2.3.4 Familiers hverdagsliv

Begrepet hverdagsliv er et konstruert fenomen, og vår tids hverdagsliv er i stadig endring. Med hverdagsliv i denne sammenheng er det relevant å tenke på hverdagsliv som rutine. Fenomenologen Alfred Schütz har satt spor etter seg ved sine analyser av hverdagslivet (Schütz 2005). Han beskriver det som er innen rekkevidde som individets handlingsfelt. Det som er utenfor handlingsfeltet er også uten rekkevidde. Handlingsfeltet deler han i to, det primære og det sekundære handlingsfeltet. Det primære handlingsfeltet nås uten hjelpemidler, mens rekkevidden til det sekundære handlingsfeltet avhenger av samfunnets teknologiske nivå. Eksempelvis ble dette utvidet når bilen kom. Nye familieformer, som jeg har beskrevet tidligere, er et annet eksempel på hva som kan øke familiens handlingsfelt. Jeg finner dette relevant - fordi smarttelefonen her kan forstås som et verktøy som bidrar til at grensene for det sekundære handlingsfeltet utvides. Dette vil igjen påvirke synet på intersubjektiviteten, og ideen om en ansikt - til ansikt interaksjon. Med smarttelefonen flyttes også grensene her, fordi interaksjonen foregår via denne. Schultz hevder at hverdagens virkelighet er sentrert rundt vår kropp her og vår tilstedeværelse nå. Det er her og nå som er vesentlig for det som gis oppmerksomhet i - det er

her og nå som er innen rekkevidde. Giddens (1991) på sin side mener at hverdagslivet er kontinuiteten av eksistensen fra dag til dag, og at rutiner og vaner i dagliglivet blir til gjennom denne. Det rutinemessige hverdagslivet tilbyr en eksistensiell trygghet, mener han. Smarttelefonen kan i denne studien ses på som et verktøy som bidrar til å sikre denne tryggheten. Den blir et materielt hjelpemiddel som både øker handlingsfeltet og som gir trygghet.

2.4 Idealer om foreldreskap

De kriteriene dagens foreldre må huke av for på sin «check liste» for å kunne kvalifisere til et «god nok stempel» er mange. Det er få ting som diskuteres mer enn foreldreskapet, og bidragsyterne til hvordan bildet av den gode forelder konstrueres er mange. Det være seg politiske aktører, enkeltindivider, media, sosiale media og religiøse samfunn for å nevne noen. Foreldreskap, og idealer på sådan, påvirkes av endringer på andre samfunnsområder, som arbeidsliv, familiepolitikk, klasse og kjønnsroller.

I en foreldreskapsundersøkelse¹¹ foretatt av TNS Gallup sier over 70 prosent at de mener de automatisk vet hva som er det beste for sitt barn. Mari Trommalid, direktør i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet mener at dette gir grunn til bekymring og sier at «et moderne foreldreskap er mer komplisert enn at det kan baseres på intuisjon og ryggmargsreflekser alene» (bt.no 2015). Trommalid slår et slag for fagkunnskapen om barn. Dette handler i stor grad om hvilken kunnskap om barn og dets behov vi har tilgjengelig, noe som er et vesentlig politisk anliggende. Ved for å eksempel henviser generelt til barns sårbarhet og behov legger politiske dokumenter som har barn, unge og familie som tema, implisitt normative føringer for hvordan voksne bør ordne sine liv.

Det som i dag ansees å være et av barnas mest grunnleggende behov er stabile, trygge og nære bånd til sine omsorgspersoner, jfr. både Bowlby (1994) og Kari Killen (1994). Lenge har utviklingspsykologi vært rådende i synet på hva som er sann kunnskap om barn. Hovedessensen i tilknytningsteorier i dag er at god eller dårlig tilknytning avhenger av det følelsesmessige samspillet mellom barnet og dets omsorgsgiver, og at omsorgsgiverens sensitivitet spiller en

---

¹¹ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har engasjert TNS Gallup til å foreta en foreldreskapsundersøkelse. Hensikten med denne er «å ta temperaturen på hvordan norske foreldre oppfatter foreldrerollen» (bufdir.no 2015)<http://www.bt.no/meninger/kronikk/Det-er-nok-synsing-na-3415950.html>

viktig rolle (ibid). Alt som kan true samspillet mellom foreldre og barn blir dermed en potensiell trussel. Psykisk sykdom, fattigdom, rus og nå også smarttelefonen. Ekspertene kan med andre ord slå i bordet med omfattende forskning og kunnskap om barns behov som peker i retning av at bruk av smarttelefon kan være skadelig for foreldre - barn samspillet. Barnet snakkes frem som offeret for foreldrenes dårlige investeringer i relasjonen, og konsekvensene av dette kan være alvorlige for barnets utvikling.

Kunnskapen om barnet og dets behov ligger der, den tas for gitt og blir sett på som sannheten. Et vesentlig spørsmål her, mener jeg, er hvilken kunnskap om barn staten legger til grunn i sin politikktutforming rettet mot barn og familier. Nicole Hennum har publisert en artikkel¹² som tar opp dette spørsmålet. I denne viser hun til studier som problematiserer kunnskapsproduksjon om barn. Videre peker hun på, og stiller spørsmål ved, at moderne velferdsstater legger større vekt på utviklingspsykologiske forståelser av barn enn andre forståelser. Hun viser dessuten til hvordan disse forståelsene får betydning for hvordan voksne kan utforme sin voksenhet (Hennum 2010).

2.4.1 Barnet som aktør

Nyere forskning er kritisk til mye av den utviklingspsykologiske tenkningen som lenge har fått råde, og som jeg har beskrevet under forrige avsnitt. En nyere tilnærming som søker å forstå samhandling mellom foreldre og barn er gjennom et interaksjonsperspektiv, inspirert av symbolsk interaksjonisme. I sin avhandling «Childhood as a Social and Symbolic Space: Discourses on Children as Social Participants in Society» løfter Kjørholdt fram barnet som deltakende aktør og som en ressurs vi må lytte til (Kjørholdt 2004). Her blir barnet sett på som en aktiv deltaker, ikke bare et passivt objekt. I overført betydning innebærer dette at det ikke er slik at når mor eller far sitter med smarttelefonen for å sjekke yr eller instagram, sitter barnet passivt og venter på kontakt med forelderen. Foreldre har gjerne andre interesser enn barna, og interaksjonsperspektivet innlemmer barnet som deltaker i forhandlingen om hvordan den voksne disponerer tiden sin.

---

¹² Artikkelen «Mot en standardisering av voksenhet? Barn som redskap i statens disiplinering av voksne» er publisert i tidsskriftet «Sosiologi i dag».

2.5 Tidsperspektiver

Begreper som «tidsklemme» og «tidskrise» er stadig oppe til debatt. Foreldre posisjonerer seg på den ene siden i offerroller. «Alle» vil ha en bit av tiden deres - men tiden strekker ikke til. På den andre siden har du de som tar til motmæle; tiden går ikke, den kommer. Smarttelefonen blir både pekt ut som tidstyven - og den som frigjør tid. Den gir med den ene hånden og tar med den andre. Her er noen perspektiver på tid som jeg opplever at kan være viktige å ha med som et bakteppe når vi senere skal lytte hva informantene sier om temaet.

2.5.1 Tid med barn

Tid med barn har i samfunnsdebatten fått mye fokus - tid som et gode man ofte har knapphet på. Familien snakkes frem som ofre for et grådig arbeidsmarked og en alt for full aktivitetskalender, som igjen frarøver familien dyrebar foreldre - barn tid. I utgangspunktet er det ikke vanskelig å forstå at familien opplever å ha en nokså slunken omsorgskonto. Mødrene arbeider mer, fedrenes deltakelse i hjemmet har økt, men ikke i samsvar med mødrenes arbeidsdeltakelse. Og det oppstår en opplevelse av for lite tid til barn. Smarttelefonen kan her ses på som et bidrag til å forenkle hverdagen, som et verktøy som kan føre til at tid spares. Alt som behøves for å organisere og strukturere hverdagen, finnes på denne. Også politisk er det gjort grep for å frigjøre tid. Som et gjensvar på familiens tidsproblemer ble kontantstøtten innført. I «Regjeringens utgangspunkt og mål» heter det at «familiene skal sikres mer tid til selv å ta omsorgen for egne barn» og videre at «Tidsklemma for mange småbarnsforeldre er stram. Derfor er det en betydelig gruppe foreldre i dag som framfor alt ønsker seg mer tid til å være hjemme med barna, også utover den perioden som fødselspermisjonen omfatter» (Prop.53 S 1997-98). Ved at det politisk legges til rette for at foreldre skal få tid med barn understrekes synet på at dette blir sett på som viktig. Dette er i tråd med annen kunnskap som finnes om barn, og som også synliggjøres tidligere i teorikapittelet.

2.5.2 Relasjonell tid.

Den amerikanske sosiologen Arlie Hochschild har lansert begrepet relasjonell tid. Slik jeg forstår dette begrepet er tid noe mer enn det som kan måles på klokka. Tid skapes i møtet mellom mennesker - og Hochschild er opptatt av hva foreldre gjør med tiden sin. På hvilken måte påvirkes familielivet av hvordan foreldrene disponerer tiden sin? (Hochschild 2013). Denne teorien innebærer en ide om at foreldre er «tidsarkitekter» som tar ansvar for å pleie sine

relasjoner. Videre at de kompenserer for egen dårlig samvittighet når egne behov kommer i veien for tid med barna. Dette gjøres gjerne ved å kjøpe seg ut av ubehaget; på symbolsk plan (ibid). Et grunnleggende syn og politiske føringer handler om at foreldres tid med barn er viktig, men hva tiden brukes på er også av betydning. Det konstruerte ordet kvalitetstid tas i flittig i bruk for å synliggjøre at tiden brukes på en positiv måte. Det kommer likevel an på hva som legges i ordet kvalitetstid. Her er det gjerne diskursene som legger føringer - og det kan være flere diskurser som mener noe om hva en skal legge i begrepet.

2.5.3 For mye tid til barn

Nye tidsdiskurser trer frem. De diskurser som kommer under kategorien for mye tid med barn er kanskje ikke rådende, men de finnes. Blant annet hevder en ny studie fra University of Maryland at antall timer mødre tilbringer med barn mellom 3 og 11 år har liten eller overhodet ingen påvirkning på deres akademiske eller psykologiske suksess senere (hegnar.no 2015). Med overskriften «Barna dine er ikke det viktigste i livet» argumenterer allmennlege Cecilie Køste og forfatter Morten Egtvedt¹³ for at fokuset må flyttes fra overdreven tidsbruk på barna, til økt fokus på parforholdet. Et sterkt forhold mellom foreldrene representerer trygghet for barna, og noe av poenget slik jeg forstår det, er at for mye tid blir brukt å dyrke barnets rolle i familien. Mer enn hva godt er, skal vi tro disse (innercastle.no). Barnepsykolog Willy - Tore Mörch mener at dagens foreldre ikke trenger å bekymre seg for at de bruker for lite tid til barn, snarer tvert i mot. Det han er opptatt av er totalbildet, ikke antall timer. Stabile og trygge omsorgspersoner rundt barnet er viktigere enn antall timer (foreldre.no).

2.6 Diskursanalysens teorigrunnlag

Som familieterapeut er språket i bruk kanskje det viktigste verktøyet vi har. Språk åpner, lukker og intervensjoner i vår konstruerte virkelighet. Godt posisjonert i det språkssystemiske paradigmet representerer denne studien et språksyn som hevder at det er gjennom språket vi får tilgang til denne virkeligheten. Språket i bruk har en sentral plass i de ulike diskursanalytiske tilnærminger¹⁴, og diskursanalyse handler om hvordan mening skapes og konstrueres i utvidet forstand (Hitching, Nilsen og Veum:2011). Diskursanalyse omfatter mange ulike metodiske

---

¹³ Køste og Egtvedt tilbyr coaching via eget nettsted: innercastle.no.

¹⁴ Det finnes ulike tilnærminger innen diskursanalysen, for eksempel kritisk diskursanalyse, sosiokognitiv diskursanalyse eller etnografisk diskursanalyse (Veum m.fl. 2011).

tilnærminger og ansees både som teori og metode (ibid). For å kunne anvende diskursanalyse i empiriske undersøkelser må bestemte, grunnleggende filosofiske premisser aksepteres om hvordan mening skapes (Jørgensen og Phillips 1999). Disse premissene redegjøres for under kapittel 2.2 som omhandler eget vitenskapsteoretiske ståsted.

2.6.1 Foucauldians diskursanalyse

Den franske filosofen og idehistorikeren Michel Foucault (1926 - 1984) blir regnet for å være diskursanalysens opphavsmann¹⁵ (ibid). Han har - naturlig nok - også satt sitt preg på en av de diskursanalytiske tilnærmingene vi har i dag, og som jeg har benyttet meg av i denne studien. Foucault bante vei for at språket fikk større plass, og tilnærmingen representerer et språksyn som ser verden som konstruert gjennom språket i bruk. Dette gjelder også kunnskap, og det er nettopp dette som gjør at jeg har invitert Foucault med på denne reisen. Mitt formål med denne studiene er å se nærmere på hvilke idealer foreldre har om foreldreskap og familier. Videre om deres bruk av smarttelefon harmonerer med disse idealene eller ikke. En hypotese er at jeg gjennom å studere språket i bruk hos informantene vil kunne identifisere tilgjengelige diskurser som har betydning for hvordan foreldrene forstår den verden de lever i. Diskursene har igjen en betydning for hvilke subjektposisjoner som blir tilgjengelige for foreldrene. Det innebærer gjerne for én og samme person å forholde seg til flere og motstridende diskurser og dermed å innta mange forskjellige subjektposisjoner i løpet av kort tid, for eksempel posisjonene som forelder, venn, ektefelle eller blogger. Hva kan snakkes om av hvem, og når? (Willig 2001).

Tilgjengeligheten av diskurser skaper måter å se og forstå verden på og er derfor i endring i takt med tiden. På samme tid som diskurser er førende for praksis, vokser nye ideer fram gjennom en dynamisk samfunnsutvikling, som for eksempel måter å forstå foreldres posisjon, og familielivet på.

Jeg redegjør for hvordan jeg metodisk går frem for å analysere det transkriberte materialet under kapittel 3.2 metodekapittelet.

---

¹⁵Det var Zelig Harris som tok i bruk begrepet diskursanalyse for første gang i hans artikkel "Discourse Analysis" i tidsskriftet Language i 1952. I denne sammenhengen ble begrepet diskursanalyse brukt om en formell analysemetode for å beskrive språklige strukturer over setningsnivået (Willig 2001).

2.7 Oppsummering

Med utgangspunkt i, og en redegjørelse av mitt vitenskapsteoretiske ståsted i sosialkonstruksjonismen, har vi nå sett at familiebegrepet er et sosialt konstruert begrep i stadig endring. Jeg har vist at familien er influert av stadig nye teknologiske verktøy, og at smarttelefonen er blant disse. For å forstå hvilke prosesser som foregår når foreldre må forholde seg til ny teknologi har vi blitt kjent med domestiseringsbegrepet. Mange er opptatt av smarttelefonens effekt på familiens hverdagspraksis - men her er fortsatt mye upløyd mark. Jeg har redegjort for tidligere forskning på temaet, og innlemmet forskning på sosiale medier i dette. Videre har jeg vist at raske endringer i familiers hverdagspraksiser har skapt behov for mer innsikt i forholdet mellom familieforandring og de tidsdiskurser som råder. Avslutningsvis har jeg kort gjort rede for diskursanalysens teorigrunnlag og hva som legges til grunn i Foucaults diskursanalytiske tilnærming.

I neste kapittel gjør jeg rede for den vitenskapelige metoden jeg har anvendt i mitt prosjekt.

3. Veien til målet

Det hele startet med en pirrende nysgjerrighet for et fenomen, foreldres bruk av smarttelefon, og mange spørsmål knyttet til dette. Hvorfor bruker de den, hvilken betydning har bruken i familien, påvirker bruken samspill og hvordan? Det var mange spørsmål jeg ønsket å få kunnskap om, ikke nødvendigvis en forklaring på, målet var mer å forstå. Jeg skjønnte tidlig at valg av metode¹⁶ ville ha en betydning for de funn jeg til slutt ville ende opp med. Et klokt menneske sa en gang; «det er mange veier til Rom». Og det slår meg at når vi er fremme og Rom er nådd, så ser Rom annerledes ut fra østkanten enn fra vestkanten. Det er heller ikke nødvendigvis motorveien som er den beste ruta. I dette kapittelet tar jeg leseren med på min reiserute, forskningsprosessen, fra jeg plottet inn reisemålet på GPS' en til målet er nådd. Dette innebærer hvor jeg plasserer meg selv vitenskapsteoretisk, valg og begrunnelse for aktuell metode, praktisk gjennomføring av studien, etiske betraktninger og til slutt betraktninger og refleksjoner rundt gyldighet og pålitelighet.

3.1 Eget vitenskapsteoretiske ståsted

Med hvilke briller ser jeg verden igjennom? Hvordan skal vi forstå foreldres bruk av smarttelefon i familien? Som forsker spiller mitt vitenskapsteoretiske ståsted en viktig rolle, og det har mye å si for mitt syn på hvordan jeg redegjør for aktuell problemstilling i denne oppgaven. Mitt teoretiske utgangspunkt er forankret i postmodernistisk retning og sosialkonstruksjonismen.

Postmodernismen bygger på to grunnleggende ideer; at menneskelig forståelse bare er mulig gjennom språket, og at enhver forståelse er avhengig av sin sosiale, historiske og kulturelle kontekst (Jensen 2009). Vi mennesker oppfattes som sosiale individer som formes og blir til i samhandling med andre mennesker. All kunnskap utvikler seg i rommet mellom folk (Lundby 2003). Lundby sier det er gjennom pågående samtaler med nære andre vi utvikler vår identitet.

Sosial konstruksjonisme er en del av postmodernismen, og er påvirket av historiske filosofiske tradisjoner, blant annet hermeneutisk tenkning og fenomenologi. Sosial konstruksjonisme er

---

¹⁶ Metode betyr opprinnelig veien til målet (Kvale / Brinkmann 2010)

tilnærminger som egner seg til å belyse hvordan vi tenker. Den forsøker å si noe om hvordan vi konstruerer virkeligheten vår, og mener at kunnskap er noe vi konstruerer i møte med ulike erfaringer på bakgrunn av den forforståelsen vi har. Virkeligheten kan ikke tas som gitt, den avviser at alle har samme forståelse eller opplevelse av ting. Sosialkonstruksjonismen vektlegger at virkeligheten skapes gjennom sosiale konstruksjoner. Menneskets handlinger blir forstått først og fremst med utgangspunkt i sosiale relasjoner og en felles skapt virkelighet. Sagt med andre ord er kunnskap noe som skapes i samhandling med andre mennesker (Røkenes og Hanssen 2006). I det konstruksjonistiske perspektivet leter man ikke etter å finne en sannhet, her tenkes det at sannheten ligger hos individet gjennom den måten individet tenker om et fenomen på (Lundby 2003).

Systemteori og systemisk forståelse er en tenkemåte og teori om hvordan vi kan forstå samspillet mellom mennesker og andre sosiale systemer. Dette perspektivet fokuserer på et sirkulært samspill som handler om hvordan de personene i relasjonen gjensidig påvirker hverandre. Kontekst og punktuering er viktige begreper i systemisk forståelse.

3.1.1 Hverdagskunnskap vs vitenskapsteori

«The Social Construction of Reality», skrevet av Berger og Luckman, er en anerkjent klassiker i samfunnsvitenskapen - som blant annet tar for seg hverdagslivets «commonsense knowledge», kunnskap som tas for gitt (Berger og Luckmann 1966). Berger og Luckmann var inspirert av fenomenologen Alfred Schütz, som jeg tidligere har referert til. Han hevdet at det som kjennetegner hverdagskunnskapen er at den er stabil, forhåndsgitt og naturlig. Han hevdet også at hverdagsliv må forstås som universell kunnskap som fortolkes utfra egen biografisk situasjon (Schutz 1965). Berger og Luckmann tar dette videre, og jobbet for at hverdagskunnskapen skulle få den plassen den fortjente i forskning og konstruksjoner av det vitenskapelige verdensbildet.

Hverdagen er preget av «ryggmargsreflekser» som styrer våre liv fra vi våkner om morgenen til vi legger oss om kvelden, og hverdagslivet kjennetegnes av innhold som over tid er blitt til rutiner. Det er basert på egne erfaringer og sammenkomster med andre. Vi kjøper kaffelatte på Starbucks eller ringer til kjæresten - men stiller få spørsmål om hvordan kaffen havnet i butikken, eller hvordan det er mulig å høre kjærestens stemme via telefonen. Vi tar det for gitt - det er blitt en del av hverdagslogikken vår. Det å bruke smarttelefonen som et hverdagsverktøy blir etterhvert noe vi «bare gjør», og det reflekteres ikke over hvorvidt det er en rimelig eller fornuftig bruk. Det blir en selvfølge, eller for å låne et bibelsk uttrykk, er det en kunnskap som

«skaper det den nevner». Hverdagskunnskap kan oppleves hardnakket eller pålitelig. På samme tid er den sårbar. Hverdagskunnskapens gyldighet blir tatt for gitt inntil det oppstår et problem som ikke kan løses ved hjelp av den. Noen kaller det brudd. Hva skjer når alle vennene du har samlet på fra fjern og nær via Facebook plutselig blir borte, fordi facebook opphører? Eller hvis telefonen går tom for strøm, og gps'en du hadde lastet ned dermed ikke kunne benyttes? Berger og Luckmann sier at når det selvfølgelig ikke lenger er en selvfølge vil det oppstå et legitimeringsproblem. Dette kan være akutt og avgrenset til den aktuelle situasjonen, eller det kan oppstå en vedvarende tvil om at kunnskap vi tar for gitt, er troverdig. Det tvinger frem behov for en annen kunnskap - andre former for legitimering. Vitenskapelige forklaringsmodeller blir da nærliggende. I denne oppgaven er det den sosialkonstruksjonistiske forklaringsmodellen som er grunnmuren. Et vesentlig skille mellom denne vs. hverdagskunnskap er synet på at vitenskapelig kunnskap ikke kan tas for gitt. Om kunnskap skriver Øvsti at den «ikke er nøytral, men dypt involvert i kulturelle temaer om etikk og moral, makt og ideologier om rett og galt» (Øvsti, 2010:25). Temaer mange bekymrer seg for i dag uttrykkes gjerne som moralske eller eksistensielle spørsmål; kan barna få en god tilknytning til mor når hun bare er opptatt av det som skjer på skjermen? Hvis nei - hva da? Hva er det som står på spill? Slike spørsmål kan muligens ikke besvares med å vise til evidensbasert forskning. Dekonstruksjon av tatt - for gitt - sannheter om familieliv eller foreldrerollen kan være en nøkkel til å forstå hvorfor det oppleves som en risikosport å være bruker av smarttelefonen i en foreldre - barn situasjon. Dette vil igjen kunne bidra til at handlingsalternativene økes - og «dilemmaet bli en gjenstand for drøfting før man løser dem med tiltak» (ibid:29).

3.1.2 En kvalitativ tilnærming

Noe av det jeg måtte ta stilling til var hvem jeg skulle ha med meg på reisen. Hvem kunne fortelle meg noe om det jeg var nysgjerrig på. Jeg bestemte meg for å gå rett til kilden - å intervju foreldre som er aktive brukere av smarttelefon. Dette ville jeg gjøre gjennom en kvalitativ tilnærming, for bedre å kunne forstå fenomenet fra foreldrenes ståsted. Kvalitative metoder krever ikke store representative utvalg, en kan velge strategiske eller tilgjengelig utvalg. Felles for kvalitative metoder er at de gir tilgang til bred, mangfoldig og dyp informasjon. Med andre ord mulighet til å gå i dybden.

I kvalitativ metode er prosessen induktiv, heller enn hypotetisk deduktiv som ved kvantitativ forskning (Langdridge og Tvedt 2006). Det var i tillegg viktig for meg at aktuell metode støtter

synet på at forskeren er en subjektiv deltaker i forskningsprosessen. Med min forankring i sosialkonstruksjonismen var det viktig at metode og vitenskapssyn «snakket samme språk». Gjennom kvalitativ forskning anerkjennes det at jeg, som forsker, spiller en rolle for den mening som konstrueres. Som fører av bilen som skulle til «Rom» er det ikke slik at jeg tomhendt legger i vei. Med meg i bagasjen har jeg forkunnskap, personlige erfaringer og viten. Gjennom min yrkespraksis som foreldreveileder, og med mitt fokus på samspill og hvilke faktorer som fremmet og hemmer godt samspill, vil disse brillene kunne prege kursen. I tillegg er jeg selv mor - og bruker av smarttelefon. Dette vil bli ytterligere problematisert senere i oppgaven. Det jeg ønsker å understreke med dette er at det jeg, i egenskap av å være sosialkonstruksjonistisk inspirert forsker, ikke er på jakt etter en objektiv virkelig «der ute». Det er i samtalen med informantene at kunnskapen skapes og konstrueres. Både forsker og informant har gjensidig påvirkningskraft på konstruksjonene (Thagaard 2009).

3.1.3 Utvalg

Med tanke på at dette er en kvalitativ studie var det naturlig nok en fordel å velge informanter som har egenskaper som er relevante i forhold til problemstillingen, et såkalt strategisk utvalg (ibid). Temaet for studie handler om foreldre, smarttelefon og familie. Med andre ord var det i første omgang tre viktige kriterier informantene måtte oppfylle. For det første måtte de være foreldre, de måtte være bruker av smarttelefon og de måtte være en del av en familie. Før jeg kunne rekruttere måtte jeg i tillegg ta stilling til om alder på barna skulle være et kriterie. Man regnes som barn frem til fylte 18, men man regnes som foreldre selv om barna er voksne. Dersom mitt ønske hadde vært å forske på foreldres bruk av smarttelefon og dens effekt på tilknytning eller samspill hadde alder på barna vært vesentlig. Ettersom det er foreldrenes bruk og samhandling i familien som er fokuset i denne studien landet jeg på at alder på barna er underordnet.

Informantene ble rekruttert via facebook. Jeg valgte ut seks tilfeldige navn i ulike «kjøp og salg grupper» fra flere kommuner nær meg. De utvalgte fikk en personlig melding i innboksen sin med en kort presentasjon av forskningsprosjektet mitt, og hvilke kriterier de måtte oppfylle for å delta. Få timer senere hadde samtlige av disse respondert. En tilbakemeldte at han trengte betenkningstid og to takket høflig nei. Dermed satt jeg tilbake med tre informanter som svarte ja til å delta. Jeg vurderte at tre informanter var i minste laget - så jeg bestemte meg for å forsøke å finne en informant til. Samme fremgangsmåte ble brukt - men denne gang valgte jeg å spør en

person jeg kjente navnet på. Kort tid etter var den siste informanten på plass. Informantene fikk deretter utfyllende informasjon om prosjektet, inklusiv intervjuguide¹⁷, tilsendt på e-post samt informasjon om nærmeste nødutgang. Avtale om tid og sted for intervju ble gjort - her skisserte jeg noen alternativer for informantene. En valgte å gjennomføre intervjuet i hjemmet - mens de andre intervjuene fant sted på et nøytralt møterom. Reisen var godt i gang.

3.1.4 Intervjuene

Selve intervjuene ble tatt opp på lydbånd. Dette bidro til at jeg helt og holdent kunne konsentrere meg om det å stille spørsmål og om å lytte. Intervjuene hadde en varighet på 40 - 65 minutter. En av informantene hadde ikke mottatt intervjuguiden, hvis årsak vites ikke. Dette fikk imidlertid ingen store konsekvenser for selve intervjuet. Opptakene ble så klargjort for analyse ved at de ble transkribert, noe jeg gjorde selv. Intervjuene ble lyttet til mange ganger, for å få en nærhet til materialet og for å lytte etter nye ting hver gang. Samtalene kan sies å være av semistrukturert karakter. I følge Kvale og Brinkmann handler dette om at samtalen ikke er strukturert som et spørreskjema eller at det er en åpen samtale uten retningslinjer (2010:47).

3.1.5 Prosessen mot valg av forskningsdesign

Jeg husker enda hvordan jeg som liten lot meg fascinere av hvordan vi brukte språket til å forklare fenomener. Tenk om den fargen jeg kjente som blå egentlig var rød i andres øyne? Ingen kunne vel med sikkerhet vite om min blå var den samme som storebrors blå?

I sin bok om vitenskapelig skriving hevder Dysthe, Hertzber og Hoel (2000) at «utgangspunktet for god forskning er alltid noe du ikke forstår, men ønsker å forstå.» Med et teoretisk utgangspunkt forankret i postmodernistisk retning og tenkning falt valg av forskningsanalytisk tilnærming på diskursanalyse. Jeg er opptatt av hvordan meningsskaping skjer gjennom språkhandling. Å velge hvilken strategi jeg ville benytte meg av for å undersøke hvordan mening skapes eller konstrueres var derfor ikke vanskelig. Dette på bakgrunn av mitt ønske om å identifisere hvilke diskurser foreldre har omkring egen bruk av artefaktet smarttelefon i familien, og hvilken rolle smarttelefonen spiller i familien. Formuleringen av problemstillingen «*Hvilken rolle spiller smarttelefonen for foreldres idealer om foreldrerollen og familieliv?*», sier implisitt

---

¹⁷ Med intervjuguide her menes en oversikt over de problemområder som skal avdekkes, og ikke et tradisjonelt spørreskjema som benyttes ved de kvantitative metodene.

at jeg allerede hadde posisjonert meg ut fra en holdning om at bruk av smarttelefon faktisk gjør noe med familien. Jeg er imidlertid genuint nysgjerrig av natur - og åpen for at det var flere meninger å avdekke. Fagfolk kan være styrt av andre diskurser enn foreldre, ulike foreldre kan ha ulike diskurser. Og hva skjer når diskursene kommer i konflikt med hverandre?

Jeg vil nå presentere analysemetoden.

3.2 Diskursanalyse

«Den som forsøker å sette seg inn i hva diskursanalyse er, vil trolig oppdage (og kanskje overveldes over) at begrepet «diskursanalyse» brukes på en rekke forskjellige måter i ulike sammenhenger.» (Veum m.fl. 2011:13)

Jeg opplevde innledningsvis i skriveprosessen at det var utfordrende å orientere seg i det diskursanalytiske feltet - og strevde med å finne en god «oppskrift»¹⁸ for metoden. Sitatet over ble en forløsende setning for meg, den satte ord på det jeg tenkte. Det er som med bollebaking - det finnes mange oppskrifter til gode boller. Noen blir tørre, andre blir saftige. Fremgangsmåten og ingredienser vil ha en avgjørende betydning.

Utgangspunktet for en diskursanalyse, jeg drister meg til å kalle det for grunningrediensene, er synet på «språk som konstituerende for hvordan vi forstår verden og det sosiale livet, et språksyn som finner det interessant å studere språket i bruk, fordi språket aktivt intervenserer i det vi kaller virkeligheten, ikke bare avspeiler den» (Øvsti 2010:18). De mange innganger til diskursanalyse har altså det til felles at de er vektlegger i stor grad språket i bruk. Det som undersøkes er meningsskaping over setningsnivå på den ene siden, og hvordan språk, tekst og kontekst påvirker hverandre gjensidig på den andre siden. Enkelt sagt: «Diskurs er en bestemt måte å snakke om og forstå verden på» (Jørgensen og Phillips 1999:9). Ved å analysere tekst, i mitt tilfelle transkribert materiale fra intervjuer, kan vi bedre forstå hvordan mening skapes i samhandling mellom mennesker.

Som jeg har vært inne på tidligere finnes mange måter å gjøre en diskursanalyse på. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Carla Willigs fremgangsmåte i boken "Qualitative Reserarch in Psychology" (2001). Hun tilbyr en Focaultinspirert metode basert på seks trinn som jeg opplever

---

¹⁸ Jeg oppfatter at det ikke finnes klare «oppskrifter» for gjennomføring av diskursanalyse, det er mer snakk om ulike teknikker.

at bidrar til å forstå diskursenes rolle i konstruksjonen av sosiale og psykologiske virkeligheter. Informantene mine var fortsatt med meg på reisen i form av det transkriberte materialet samt lydopptak. Det som vi i fellesskap hadde skapt langs ferden - skulle nå nedfelles på papir. Ettersom temaet i problemstillingen handler om foreldrenes diskurser om egen bruk av smarttelefon i familien var det naturlig at objekter jeg lette etter i teksten handlet om foreldrerollen, familie og smarttelefon. Allerede i løpet av de første minuttene av første intervju kommer informanten med følgende utsagn etter spørsmål om bruken av smarttelefon med vs. uten barna hjemme:

«(...)skulle ønske og prøve å være mer bevisst og ikke være så mye inn og ut når de (barna) er hjemme, men er nok dessverre tidvis det».

Dette utsagnet gir rom for mange tolkninger. Jeg tolket det som en diskursiv konstruksjon om foreldre - barn tid som mobilfri sone. Den første fasen i analysen er opptatt av nettopp det - hvordan diskursive objekter er konstruert.

Willig poengterer at det ikke er tilstrekkelig å bare se etter nøkkelord, men også implisitte og eksplisitte referanser trenger å bli inkludert. Det faktum at teksten ikke inneholder en direkte henvisning til det diskursive objektet kan også si noen om hvordan objektet er konstruert (ibid: 131). Når jeg opplevde at jeg hadde identifisert mange nok konstruksjoner om de nevnte objektene foreldreskap, familieliv og smarttelefon så jeg på ulikhetene mellom dem. Det neste steget i analyseprosessen handler med andre ord om å se etter hvilke temaer som hører sammen i en større meningsbærende betydning. Disse ble da samlet i hoveddiskurser. Hoveddiskursen fra eksempelet over kan sies å være tilknytningsdiskurs. Det tredje steget handler om å se på kontekst for de ulike diskursive konstruksjonene, og hvilke handlingsmuligheter som finnes. Hva er hensikten med å konstruere foreldrerollen i en tilknytningsdiskurs i aktuell tekst? Hva oppnås med å konstruere objektet på denne måten, og hvordan hemmer eller fremmer det handlingsmulighetene?

Videre, etter at ulike diskursive konstruksjoner er identifisert og kategorisert i bredere diskurser, er det subjektposisjonen som får fokus. Diskursene tilbyr posisjoner som subjektene kan innta, og posisjonene kan være ulike alt etter hvilke diskurser det gjelder. For eksempel konstruerer tilknytningsdiskursen tilstedeværelse som en grunnleggende viktig faktor for hva som fremmer tilknytning. Subjektet tilbys her en posisjon som fokusert. Ved å fokusere på ulike subjektposisjoner i de diskursene jeg identifiserte i materialet ble variasjonene i konstruksjonene

tydeliggjort. Om det er slik at subjektet føler seg viktig og anerkjent i de handlingene subjektposisjonen tilbyr, er muligheten stor for at diskursen konstitueres. Som et resultat av de tilgjengelige subjektposisjonen konstruerer diskurser både subjekter og objekter. Foucault er opptatt av makt - definisjonsmakt. Hva kan sies, og av hvem? Diskursene avgjør dette - og ved å innta en subjektposisjon har man direkte innflytelse på subjektivet (ibid:116)

Det neste steget i analyseprosessen er å se etter hva som kan sies og gjøres i de ulike diskursene, med andre ord sammenheng mellom ytringer og praksis. Hvilket handlingsrom tilbyr de ulike diskursene foreldrene? Her blir det plottet inn en rekke nye merker på kartet, med den hensikt å guide oss til en større innsikt rundt temaet foreldrenes smarttelefonbruk i familien.

Diskurser tilgjengeliggjør visse måter å se verden på - og å være i verden på. Videre konstruerer de både sosiale og psykologiske virkeligheter. Det siste steget i analysen handler om forholdet mellom diskursene og subjektivitet, og i denne prosessen spiller den diskursive posisjonen en viktig rolle. Jeg har tidligere vist at foreldrene inntar ulike subjektposisjoner, men hva betyr dette for deres subjektive opplevelse? Under steg fem var fokuset rettet mot foreldrenes handlingsrom innenfor de ulike diskursene, mens her er blikket vendt mot det som kan føles, tenkes og oppleves (ibid). For eksempel kan det være at når foreldrene i denne studien posisjonerer seg innenfor en tilgjengelighetsdiskurs, ikke bare fraskriver de seg ansvar for at de ikke er tilstrekkelig tilstede på hjemmebane, de kan også føle mindre skyld for det.

3.3 Reliabilitet og validitet

Informantene har inntatt plass i bilen, reisemålet er plottet inn på gps'en og turen har startet. Hva kan de lære meg om Rom som jeg ikke alt vet? Eller er det vi som sammen skal utforske byen, oppleve den sammen? Hvordan kan jeg, i egenskap av å være forsker, forske på og i mitt eget univers? Hva medfører det av eventuelle utfordringer eller fordeler? Dette er spørsmål jeg har adressert til meg selv mer enn en gang under forskningsprosessen. I kvalitativ forskning generelt er reliabilitet og validitet to sentrale begrep som har til hensikt å si noe om hvor gyldige og etterprøvbare funnene er (Langdridge og Tvedt 2006). Utfordringen med å forske på sosiale fenomener, er slik sosialkonstruksjonistene er opptatt av, at de ikke kan løsrives fra sin mening (Skjervheim 1959). Dette er igjen i overensstemmelse med hvor jeg plasserer meg i forhold til vitenskapelig syn, og ideen om at det datamateriale som denne oppgaven baseres på gjennom en

diskursanalytisk tilnærming er sosialt konstruert. Jeg, i egenskap av å være forsker, er en del av den sosiale verden. Dette innebærer at det blir umulig å gjennomføre objektive analyseringer av materialet. Spørsmålet om diskursanalysens validitet har er gjenstand for diskusjon, blant annet er en av påstandene at retningen blander sammen beskrivelse og fortolkning på en slik måte at analysene ikke fremstår som valide (Veum m.fl). Funnene i oppgaven er et resultat av mine fortolkninger og det er min forståelse av mening i menneskeskapte prosesser som er sentral. Dette betyr likevel ikke at diskursanalytikere ikke kan eller skal jobbe mot å oppnå valide analyser. Poenget er at det er ikke ved å unngå fortolkning at validitet oppnås. Det sentrale er at forskeren må legge vinn på å gjøre egen analyseprosedyre mest mulig tydelig, gjennomsiktig og sammenhengende (ibid). Det å forklare hvordan man har kommet frem til funnene vil være vesentlig.

3.3.1 Forskerrollen

«En profet blir ikke foraktet noe annet sted enn på hjemstedet sitt, blant sine slektninger og i sitt eget hus.»

Bibelen

Uten sammenligning forøvrig - sitatet over sier noe om kompleksiteten og utfordringene det kan medføre å skulle ha flere roller i en og samme kultur. Diskursanalytiske prosjekter tar gjerne utgangspunkt i forskerens eget samfunnsengasjement eller sosiale problemer. Det vil da i de fleste tilfeller utvilsomt være en fordel at man kjenner til, eller har bakgrunnskunnskap om, den kulturen man skal forske på. Like fullt kan dette by på utfordringer, har man for inngående kjennskap til den kulturen man undersøker, kan man være indignert. Det å mangle distanse kan fort innebære at de sosialt konstituerte normsystemene oppfattes som allmenngyldige. Det vesentlige for forskeren er å etterstrebe å være bevisst og tydelig på hvilket verdisyn man har til det en vil studere. Hva er med i kofferten - og hvilke utfordringer vil det kunne by på er spørsmål forskeren må stille seg under hele forskningsprosessen. Mine egne holdninger til temaet vil uten tvil ha en betydning for analyseprosessen og studiens validitet. For min egen del har dette vært noe jeg har måttet reflektere over gjennom hele forskningsprosessen. Jeg er selv både forelder og aktiv bruker av smarttelefon, og jeg opplevde det som utfordrende å studere en kultur jeg selv var en del av. Utfordringene har dreid seg om å greie å få tak på diskursene i det jeg selv tar for

gitt. Jeg har gjennom forskningsprosessen hatt et svært bevisst forhold til min egen bruk av smarttelefon. Både ved å la være å bruke den over tid (en uke på det meste) og ved å bruke den aktivt. Spesielt interessant har det vært at andre mennesker som har vært kjent med temaet for oppgaven min har kommentert enten min egen bruk av telefonen eller sin egen. Jeg tar med et utdrag fra mine egne refleksjoner for å belyse noen av de dilemmaene jeg har møtt på undervegs:

Var på kafè sammen med «X» og «Y» idag. «X» tar fram mobilen for å sende en sms. I det hun legger den tilbake i veska spør hun meg hvordan det går med oppgaveskrivingen. Det er ikke første gang tilsvarende skjer. På oppvisningen til Emilie (datter, anm.) sist helg tok jeg frem mobilen mens jeg ventet på at det skulle bli hennes tur. En mor som satt like ved kom da bort og fortalte at hun hadde hørt om temaet jeg skrev om. Var det tilfeldig at hun kom bort mens jeg satt med telefonen? Jeg merker at jeg bevisst forsøker å unngå å ta frem telefonen. I tillegg har min deltakelse på instagram og facebook blitt redusert til et minimum den siste tiden. Jeg opplever at jeg trenger avstand, noe jeg får ved å bruke den minst mulig.

Jeg grublet en del over hvordan jeg skal forstå denne adferden. Er det tilfeldig, eller hva er det et uttrykk for? Hovedvekten av de jeg har pratet med vil ha svar på om bruken er skadelig for relasjoner. Derfor er det interessant å oppleve at flere tar opp temaet enten når jeg tar opp telefonen, eller når de selv legger den i lommen. På mange måter kjenner jeg at det er takknemlig å gjøre en diskursanalyse av temaet. Målet er å forstå, ikke å gi et svar.

3.4 Ethiske betraktninger

Ethiske refleksjoner skal en som forsker etterstrebe å ivareta under hele forskningsprosjektet. Forskning kan ha negative konsekvenser på måter man ikke har tenkt. Under alle faser i forskningen møter man etiske spørsmål. I tråd med et av de viktigste etiske prinsippene i forskning er at deltakerne skal behandles med respekt (Langdridge og Tvedt 2006). Alle informantene i denne studien har deltatt frivillig, og de har fått informasjon om at alle utsagn behandles konfidensielt. Dette gjelder også navn og identitet. Dialektiske eller språklige kjennetegn i teksten er skrevet om. Det ble i tillegg presisert at de når som helst kunne trekke seg fra undersøkelsen. En vurdering fra NSD konkluderte med at personvern var ivaretatt og en godkjennelse var dermed ikke nødvendig. Bruk av kvalitativt intervju i et sosial-konstruksjonistisk perspektiv et etisk dilemma, da de funn som kommer frem anses som skapt av meg som forsker i samhandling med informantene. Dette er forsøkt ivaretatt ved at jeg under intervjuene forsøker å oppsummere det jeg tror jeg hører informanten si. Det er likevel viktig å ta med i betraktningen at de funnene jeg endte opp med er mine egne punktueringer, og at risikoen

for at informantene kan føle seg misforstått er tilstede. En måte å løse dette på kunne vært at informantene fikk lese analysen for å sikre at de kjente seg igjen i teksten. Jeg har imidlertid valgt å la være, for som jeg tidligere har redegjort for er mitt utgangspunkt at mening blir til i møte mellom meg og informanten.

3.5 Oppsummering og selvrefleksjon

På et tidspunkt gikk GPS'en tom for strøm - den «trygge» ledestjernen viste seg å være upålitelig. Ved hjelp av NAF veibok fikk vi likevel orientert oss i terrenget, og vi fant fram. Det var det jeg hørte at kartleseren sa om hvor vi skulle som ledet oss dit.

Jeg har erfart at utfallet av forskning ikke kan planlegges, og at veien har blitt til underveis. Samtidig så har jeg fulgt noen grunnleggende kjøreregler under ferden. Gjennom metodekapittelet har jeg synliggjort disse ved å gjøre rede for de valgene jeg har gjort underveis, og hvilke prosesser som har pågått. Jeg har videre begrunnet valg av diskursanalyse som vitenskapelig forskningsdesign og analyse. Ikke minst hvilke overveielser og beslutninger som er gjort med hensyn til validitet, reliabilitet og forskerrollen.

Neste kapittel er analyse av det transkriberte materiale.

4. Analyse

«For tingene er ikke gode eller onde i seg selv,
de blir hva vår tanke gjør dem til»

Hamlet

Sitatet over synes jeg kler kapittelet. Ingen kan riktignok lese tanker, hva foreldrenes tanker gjør smarttelefonen til vites ikke. Hvilken rolle den spiller for deres idealer om foreldreskap og familieliv skal vi nå se nærmere på. Her inviteres du som leser med på reisen ved at du får en presentasjon av de diskursene som omhandler foreldreskap, familieliv og bruk av smarttelefon jeg mener å ha identifisert i materialet. Funnene har jeg samlet i overordnede temaer eller diskursive konstruksjoner.

4.1 Hvor vil jeg med diskursanalysen?

Det er diskurser fra et bestemt perspektiv dette forskningsprosjektet handler om, nemlig idealer om foreldreskap og familieliv, og hvilken rolle bruk av smarttelefonen tilegnes her. «Hvordan kan vi forstå fenomenet foreldres smarttelefonbruk i familien?» Er spørsmålet mange stiller om dagen, men som ingen har et klart svar på. Ved å se nærmere på temaet gjennom en diskursanalyse ønsker jeg å tydeliggjøre at det kan være flere måter å forstå dette fenomenet på. Diskurser kan fremstå som mange og tvetydige. Ved at foreldrene deltar i en diskurs har de implisitt også anerkjent en rekke normer. Samtidig så endres disse normene gjennom diskursen, over tid. Slik har diskurs og samfunn en gjensidig påvirkning på hverandre. Diskursen spiller med andre ord en rolle for samfunnsendringer eller sosiale tilstander. Det å se på hva effekten kan være av ulike måter å forstå verden på (diskursene) og å være i verden på, er vesentlig. Effekter av diskurser kan være alt fra iverksetting av konkrete politiske tiltak, som kontantstøtte (jfr. teorikapittelet s.20), eller avvenningsklinikker for mobilavhengighet¹⁹. Men en konsekvens er at de kan også gjøre oss blinde for andre måter å forstå verden på.

---

¹⁹ <http://iktnytt.no/internett-er-farlig-hjernen-som-kokain/>.

4.1.1 En oversikt

I møte med det transkriberte materialet ble det etterhvert tydelig for meg at foreldrene orienterer seg i et landskap der den relasjonelle diskursen om foreldreskap står sterkt. Flere diskurser som harmonerer med denne kommer til syne. Tidsdiskurser og diskurs om tilstedeværelse er blant disse. Jeg har undret meg over hvordan jeg skal forstå denne vektleggingen av relasjonelle ingredienser i oppskriften for godt foreldreskap. Det vil bli gjenstand for diskusjon i dette kapittelet.

Foreldrene inntar ulike posisjoner når de snakker om egen mobilbruk i familien. De diskurser jeg mener er dominerende er tilgjengelighetsdiskursen, offerdiskursen og kontrolldiskursen. Flere av disse står i et motsetningsforhold til hverandre, noe som muliggjør ulike subjektposisjoner.

Figuren under illustrerer de rådende diskurser jeg mener å ha identifisert i materialet. Jeg lar den stå akkompagnert til Torill Strand²⁰ sin vakre skildring av diskurs:

«Av og til tenker jeg at en diskurs er som en såpeboble. Den blir skapt av pust i såpevann, - og svever tilsynelatende mer eller mindre vilkårlig rundt i rommet. Den kommer til syne både som seg selv, og som en speiling av rommets lys, farger og bevegelser. I forsøket på å gripe den løser den seg opp og forsvinner. Det eneste som er tilbake er minnet om såpeboblen, litt fuktighet på fingrene og smak av såpe i munnen. Så står jeg spørrende tilbake; ”ødelat jeg denne diskursen – eller ble jeg en del av den, idet den forandret seg?»

²⁰ Torill Strand ved universitetet i Oslo har publisert en anmeldelse av Jørgensen og Phillips sin bok «Diskursanalyse som teori og metode» Hentet 3.september fra http://psy.au.dk/fileadmin/Psykologi/Forskning/Kvalitativ_metodeudvikling/NB27/diskursanalyse.pdf

4.2 Den gode relasjon

Den relasjonelle diskurs har i materialet trådt fram som dominerende. Selv om informantene beveger seg mellom flere ulike diskurser slår det meg at det relasjonelle aspektet snakkes frem som et viktig element i det gode foreldreskap. Flere steder i materialet har informantene posisjonert seg i diskurser som hviler i den relasjonelle diskursen. En av informantene sier følgende:

«Jeg tror at dersom det er sånn hele tiden at du sitter med oppmerksomheten rettet mot en telefon mens du sitter med barna, så vil det jo påvirke relasjonen på et eller annet vis.»

Her er det flere sentrale diskurser. Et viktig budskap er at relasjonen påvirkes, den snakkes frem som en dynamisk kvalitet som er utsatt for påvirkning fra ytre krefter. Godt forankret i den relasjonelle diskursen tilbys informanten en rolle som fokusert og tilstede. Å pleie relasjon fordrer med andre ord fokus og tilstedeværelse. På samme tid formidler informanten usikkerhet, noe «*på et eller annet vis*» er et uttrykk for. Jeg tenker at hun baserer dette på tilgjengelig kunnskap om hva som fremmer god foreldre - barn relasjoner. Hva slags kunnskap tas i bruk når det gjelder bruk av smarttelefonens ringvirkninger? Annen tilgjengelig kunnskap? Informanten formidler usikkerhet i forhold til konsekvenser av bruk av smarttelefonen. Slik jeg erfarer det, er dette i tråd med det kunnskapssyn som ellers råder i samfunnet omkring temaet; usikkerhet. I den subjektposisjonen hun har tatt plass spilles det russisk rulett, og handlingsrommet bærer preg av det.

Sitatet kan også forstås som et uttrykk for at det er behov for mer kunnskap om temaet. I dagens samfunn er tilknytningsteorier er tillagt stor betydning for omsorgspolitikken, og trygge relasjoner er vurdert å være en forutsetning for god utvikling hos barn. Positive foreldre-barn relasjoner har forskningsmessig visst seg å ha sterke forebyggende egenskaper (Ferrer-Wreder m.fl. 2005 i forskning.no). Dette kunnskapssynet harmonerer med informantens, som snakker ut i fra et kunnskapssyn om at relasjon fordrer oppmerksomhet og tilstedeværelse. Et relevant spørsmål er hvilken kunnskap som skal regnes som sann kunnskap. Foucault var opptatt av den tette forbindelsen mellom makt og kunnskap (Foucault 1999). Når vi ikke har nok kunnskap om hvordan to fenomener virker sammen, som her smarttelefon og foreldre – barn relasjon, tyr vi gjerne til den kunnskapen som er nærliggende. Den betraktes ofte som en sann, «tatt for gitt», kunnskap. Foucault understreket at sannhet må betraktes som et konstruert begrep. Det er i

bevegelse, og synet på hva som er sann kunnskap endrer seg gjennom historien og finner stadig nye veier.

I et av intervjuene kommer en annen av informantene inn på et avisoppslag hun har lest som omhandler jordmødres forslag om mobilforbud på fødestuer. På spørsmål om hva hun tror et slikt forslag er et uttrykk for, svarer hun:

«Jeg tenker at folk frykter at det skal gå utover relasjonen til barna...Jeg vet ikke...Jeg har ingen tanker om det...Jeg vet med meg selv hvordan jeg var når barna kom til verden...Var ikke opp med telefonen når hodet poppet ut...Ikke bekymret hvis jeg er representativ. Er bevisst på ikke å sitte med telefon og nettbrett når jeg er sammen med barna.»

Informanten gir uttrykk for at hun er litt usikker på hva et slikt forslag er et uttrykk for, men tenker at det er en advarsel om at det skal påvirke relasjonen til barna. Den konteksten budskapet gis i, jordmødre på fødestuer, tyder på at det er foreldre - barn relasjonen som er bakgrunnen for bekymringen. Ekspertdiskursen gjør seg gjeldende. Dersom forslaget ble gitt i en annen kontekst, eksempelvis «mobilforbud på fabrikken» eller på nettsidene til «Folkets strålevern» ville mest sannsynlig budskapet blitt tolket på andre måter. Poenget er at når det er fagpersoner som uttaler seg, i dette tilfellet bekymra jordmødre, blir det lyttet til. Og diskursen om den gode relasjon opprettholdes.

På samme tid skimtes konturene av en diskurs som taler ekspertdiskursen i mot. Mellom linjene leser jeg at informantene frykter «storm i vannglass». Informanten viser til seg selv og sin egen håndtering av smarttelefonen. «*Var ikke opp med telefonen når hodet poppet ut*» og «*bevisst på å ikke sitte med telefon og nettbrett når jeg er sammen med barna*» Hun har kontroll. Om han er representativ, er det ingen grunn til å frykte. «Problemet» må altså ikke gjøres større enn det er. Alle utsagnene hviler til tross for dette i den relasjonelle diskurs, den er den gode relasjon som står på spill. Samme informant sier at hun har tatt et bevisst valg om ikke å sitte med telefonen når hun er sammen med barna. Hun har selv erfart hvordan kjennes når andre gir smarttelefonen forrang:

«..ikke noen god følelse når du sitter og snakker, så får de melding, og de svarer når de sitter og snakker med deg. Du føler deg jo avvist - ikke noen god følelse»

Hun posisjonerer seg i ekspertdiskurs, og spiller på egne erfaringer. Også her er det den relasjonelle diskurs som ligger til grunn, og den tåler ikke å bli avvist. Jeg opplever at ved at denne informanten vekselvis posisjonerer seg i ulike diskurser, både begrenses og åpnes handlingsrommet. Dette avhenger av hvilke diskurser hun inntar plass i. Når informantene snakker ut ifra diskursen om den gode relasjon, og viser til fravær av smarttelefon som en viktig faktor for å styrke relasjonen, er det vesentlig å se hvordan informantens egen bruk er. Som jeg har vist har denne informantene tatt et bevisst valg om ikke å bruke den når hun er sammen med barna. Denne posisjoneringen vil bidra at hennes følelse av å være en god mor styrkes.

4.3 Tilstedeværelse

Smarttelefonen spiller utvilsomt en rolle for foreldrenes opplevelse av tilstedeværelse i familien og sammen med barna. Det å være tilstede snakkes frem som en av ingrediensene i idealet på godt foreldreskap. En av informantene forteller at hun synes det er vanskelig å begrense mobilbruken når hun er med barna, men hun prøver likevel. På spørsmål om hvorfor det er viktig for henne svarer hun:

«nei det handler om at jeg har lyst å være tilstede, og har lyst å være en mor som ser når de gjør noe de synes er fantastisk, eller når de står på sparkesykkel og synes de er kjempeflinke, eller hopper på trampolinen og skal vise kunstene sine. Så har jeg lyst å se det og ikke på en måte høre etterpå at «mamma du fulgte ikke med. Eh..samtidig som du på en måte blir dratt da, av det der å hele tiden være pålogget liksom og svare helst kjapt liksom på ting og»

Her legger informantene til grunn at fokusert nærvær er en viktig kvalitet når forelderrollen utøves. Hun snakker her ut i fra diskursen om tilstedeværelse som tilbyr henne posisjonen oppmerksom. Barnet er utøveren som viser kunster på livets scene, og mor inntar tilskuerplass med blikket vendt mot barnet. Det er en lystbetont posisjon å innta, men det er likevel ikke gitt hun får bli i den. I det fjerne høres ropet fra verden der ute, som et ustemt symfoniorkester som vil ha oppmerksomhet og respons. Helst med det samme. En gnagende uro søker tilflukt i informantene. Og hun møter blikket til barnet, det er på vakt; «*mamma følger du med ?*» spør det. Og mamma følger med. For mye står på spill for at tittelen «den gode forelder» kan mistes.

Når flere diskurser er fremtredende på samme tid blir det en drakamp. Her er det diskurser som fordrer både tilgjengelighet, tilstedeværelse, god barndom og godt foreldreskap som gjør seg til kjenne. Og det særlig kravet om tilgjengelighet bryter med idealer om foreldreskap som de

relasjonelle diskursene representerer. Effekten av diskurskampene er at de kan begrense eller åpne handlingsrommet til foreldrene (Øvsti 2010). Språket åpner og språket lukker. Når informanten sier: «*samtidig som du på en måte blir dratt da..av det der å hele tiden være pålogget*» snakker hun ut fra en offerdiskurs som begrenser repertoaret hennes. Hun iscenesetter seg selv som fanget, lysten til å ville gjøre det gode er der men sterkere krefter gjør krav på oppmerksomheten.

En annen informant snakker om at hun ikke klarer å være til stede både på telefonen og i det som foregår rundt henne på samme tid, og forteller at hun prøver å ikke bruke den når hun er sammen med andre. På spørsmål om hva som står på spill dersom hun gjør begge deler, svarer hun :

«Med å ha..? Altså..jeg er ikke tilstede...det å være med barna skikkelig...mentalt til stede, være med i leken. Blir avledet og er opptatt av det som på en måte foregår på telefonen, en chat eller...ja... Sånne ting liksom.»

Denne informanten snakker med andre ord om fravær av smarttelefon som avgjørende for mental tilstedeværelse. Nærværet er fysisk, hvor informanten ser, lytter, leker, men også mentalt i form av fokusert nærvær uten avledning. Når hun snakker om «å være med barna skikkelig» tenker jeg at hun snakker ut i fra en relasjonell diskurs som tilbyr henne en subjektposisjon som autentisk. Alternativet til «skikkelig» kan være falsk eller uekte. Her handler det om å gi alt eller ingenting, det finnes ingen gylden middelvei. Dersom telefonen får fokus betyr det at barnet ikke får dekket sine behov. Samfunnet gjennomsyres i dag av diskurser om barns behov gjennom lover, føringer og andre dokumenter. Disse legger implisitte normative føringer for hvordan foreldre bør ordne sine liv. Det kan illustreres med følgende sitat fra en av informantene:

«(...)så jeg er bevisst på at dersom jeg skriver en melding eller hva det måtte være, når barna kommer så legger jeg den fra meg for å høre hva de sier.»

Kritiske røster hevder at barn er blitt et redskap i statens disiplinering av voksne (Hennum 2010). Hennum viser til Foucault, som igjen er opptatt av at makt tenderer til å utøves på tildekkede måter, noe som gjør det vanskelig å se og avdekke makten. Han hevder at staten utøver skjult makt ved at de bruker barnets sårbarhet til å disiplinere voksne (Foucault 1972). Det Hennum problematiserer i sin artikkel er hvilken kunnskapsproduksjon som produseres om barn. Hva er det som gjør at utviklingspsykologiske forståelser av barn vektlegges i større grad enn andre i moderne velferdsstater? (Hennum 2010).

Samtlige av informantene i denne studien vektlegger tilstedeværelse som en vesentlig faktor hva barns behov angår, noe jeg tolker som et uttrykk for at det er diskursen om tilstedeværelse som råder. Når informantene posisjonerer seg i denne diskursen tilbys de rollen som oppmerksomme foreldre. Idealer på godt foreldreskap skrives frem. Når foreldrene i praksis møter på krav som bryter med egne idealer, når krav om tilgjengelighet ikke er forenlig med forventninger om tilstedeværelse, hva gjør de da? Er det rom for begge deler, eller tilpasses liv inn i gamle tekster? (Øvsti 2010).

4.4 Vil du være med så heng på

«Må være online hashtag online, aldri offline» synger vinner av jr. Melodi Grand Prix 2014, Mathea Mari. Smarttelefonen gjør informantene tilgjengelige for «verden der ute». Samtlige er tydelige på at de opplever at samfunnet rundt dem forventer at de skal kunne nås fortløpende, og at responstiden bør være kortest mulig.

4.4.1 Tilgjengelighetens tyranni

Foreldrerollen og hva vi legger i det å være gode foreldre under stadig endring. Slik er det og slik må det være. «Forandring fryder» er et uttrykk for at det kan være positivt med fornyelse. På den andre siden står diskursen om at «alt var bedre før» sterkt. Foreldre lever, -og deltar i diskurskamper hele tiden. De styrende diskurser som fanger mest oppmerksomhet, blir toneangivende. For en stund. Mine informanters fortellinger handler i stor grad om forsøk på å orientere seg i et samfunn der de ulike diskursene ikke oppleves å være samstemte. Det synges både i E-dur og A dur på samme tid. Forventninger om tilstedeværelse på den ene siden, og krav om tilgjengelighet på den andre siden harmonerer ikke. Kampen om hvordan de skal leve i en tid der idealene er sterke, og diskursene er mange og motsetningsfylte.

Tilgjengelighetsdiskursen trer implisitt frem som en direkte konsekvens av oppfinnelsen smarttelefon. På ulike måter snakker de frem en felles opplevelse av at samfunnet rundt dem forventer at de skal være tilgjengelige for en informasjonsstrøm fra foreninger, lag, foreldregrupper skoler og barnehager. Tilgjengeligheten har dog sin pris - en informant snakker den fram som en slags «all -inclusive», du får alt det andre med på kjøpet. Hun forteller om de ulike sosiale medier hun er aktiv på, og på spørsmål om fordeler og ulemper med å være bruker svarer hun:

«facebook..det er jo ingenting veldig egentlig man går glipp av å lese på statusoppdateringer. Så eneste fordelen med facebook...er jo...jeg føler meg tvungen nesten på grunn av informasjon som skjer, skole, allidrett, alt sånn skjer på facebook liksom. Du kan ikke slette kontoen...»

Det er mye informasjon i disse to setningene. En diskurs som handler om frykt for å gå glipp av noe skimtes. Informanten skiller her mellom informasjon som gis via statusoppdateringer og informasjon som mottas fra annet hold. Sistnevnte er viktigst - og det som gjør facebook til en nødvendighet. Det er imidlertid ikke bare på facebook informasjon gis. Samtlige informanter forteller at de er registrert på Vigilo. Videre nevnes it's learning, fronter, sms, chat og e-post. Skal jeg tro foreldrene i denne studien, konsumerer de store mengder informasjon i løpet av en dag. Var diskursen om smarttelefonen som et verktøy som forenkler hverdagen en såpeboble som sprakk?

Det som står på spill er muligheten til å motta informasjon som vurderes som nødvendig for å kunne følge med i hverdagen. Det trekkes i en offerdiskurs som ikke tilbyr foreldrene annet enn avmakt og tvang. En annen informant underbygger dette med følgende utsagn:

«...en er tvungen til å ha sånne ting, og hvis en ikke har det så kan en gå glipp av ting... «ja men det sto jo på facebook - ja men jeg har jo ikke facebook» ... -akkurat sånn er det en uting egentlig.»

Å være tilgjengelig eller ikke, er det spørsmålet? Og hva er tilgjengelighet? Slik jeg tolker informantene, konstrueres tilgjengelighet som noe man er uavbrutt. Posisjonert i en offerdiskurs overgir man seg og mister kontrollen. Det blir som å sitte på en karusell som ikke stopper, men tvert i mot beveger seg hurtigere og hurtigere. I praksis kan dette bety at «karusellen» blir altoppslukende, livet dreier seg om å henge med i svingene. Kan vi snakke om en følelse av avhengighet?

En informant reflekterer over hva et opplevd krav om tilgjengelighet gjør med vedkommende:

«Jeg har følt at jeg alltid har vært en person som har hatt full kontroll på alle avtaler og ting og tang...men, jeg føler at nå når det er så mye som ...eh...akkurat som før i gamle dager når jeg fikk ting på et papir, så hang en det gjerne på kjøleskapet så hadde en det litt sånn....Men nå er det så mye som kommer på telefonen...så klarer en ikke hele tiden å skrive det ned eller...og da er det så

lett at ting passerer også liksom...så det også kan jeg kjenne på litt sånn forventning og stressa følelser av. At du hele tiden skal være med på alt skjer»

Informanten posisjonerer seg i tilgjengelighetsdiskursen, som tilbyr henne rollen som mottagelig. Det jeg hører implisitt er at hun strever med å filtrere «all verdens» informasjon. Det var mye enklere før når informasjon ble gitt i papirform og kunne henges på skapdøren. Hun greier ikke å filtrere bort all informasjon, og trekker i en offerdiskurs når snakker om et opplevd press om å få med seg alt som skjer. Som ofre for moderne teknologi er hun fanget i en kryssild mellom nåtid og gode, gamle dager. Smarttelefonen er våpenet - og for mye står på spill til å kunne legge dette ned.

En annen informant beskriver følgende «skrekkszenario»:

«Ei jeg snakket med var så frustrert fordi treneren på fotballaget hadde sendt en viktig melding på facebook kl. 22 om kvelden, og forventet at alle hadde sett den når de kom på trening kl. 09 neste morgen. Og hun ble litt oppgitt fordi hun er kanskje på facebook et par ganger i uken...men det er blitt litt sånn at det er forventet at vi er det. Og da blir man litt revet med i den karusellen liksom.»

Dette utsagnet viser at det og ikke være tilgjengelig for all verdens informasjon fortsatt er et reelt valg. En konsekvens av dette er at «*viktige meldinger*» passerer. Samfunnet tar ikke hensyn til de som ikke ønsker å være med, noe som skaper grobunn for frustrasjon. Per Asplins «Vil du være med så heng på» passer her, og blir en rådende diskurs.

Informantene blir spurt om det er perioder eller tider i løpet av et døgn de ikke er tilgjengelige. Tilbakemeldingene er delte. For en av informantene er det ikke et alternativ bevisst å være utilgjengelig. Samme informant har ved noen anledninger mistet telefonen eller vært tom for strøm. En informant svarer følgende

«Har den alltid på lydløst. Så har jeg skrudd av farge, så jeg ser ikke at jeg har fått en ny melding på blink eller sånt»

To informanter forteller at de har valgt å innstille telefonen på lydløs når de skal legge seg. Den ene av praktiske årsaker (vil ikke bli forstyrret av klienter). Den andre begrunner det med at det er godt å være utilgjengelig av og til. På samme tid kommer vedkommende med følgende uttalelse:

«jeg tenker jo at dersom det hadde vært krise hadde de jo ringt til mannen min. Av og til er det godt å bare skru av lyd å ikke være så tilgjengelig.»

Jeg tenker at det å innstille telefonen på lydløs er informantenes skjold mot tilgjengelighetens piler. Om ikke lenge av gangen, så lenge nok til at de kan hente krefter å fokusere på andre ting. Alle informantene har en klar formening om at barna ikke skal bli ofre i den pågående krigen - diskursen om tid med barn står sterkest. Det hender likevel at de ikke klarer å stå imot - at de bruker tid på smarttelefonen når de er sammen med barna.

4.5 Tiden det tar...

Tid og tidsbruk blir av informantene mine snakket fram som en faktor som påvirker familiefunktionen, på godt og vondt. Hvordan tiden brukes, og hva den brukes på, er temaer de er opptatt av. Et sentralt anliggende i denne analysen er det informantene forteller om skjermtidens kvantitative aspekt (hvor mye tid de bruker på smarttelefonen), supplert med deres subjektive tidsforståelser, og hva tiden brukt på smarttelefonen inneholder. Enkelte ganger satt jeg med en følelse av at informantene hadde et behov for å både å unnskyldes, forsvare og begrunne skjermtiden sin. Dette opplever jeg som et uttrykk for at ulike tidsdiskurser kommer i konflikt med hverandre.

Av de tidsdiskurser jeg mener utpeker seg som fellesnevner hos mine informanter er: Tid som en ressurs som må forvaltes rett, tid som timer og minutter som måles på klokken og tid som kjærlighet.

4.5.1 Tid som en ressurs som må forvaltes rett

Informantene bærer med seg smarttelefonen gjennom hele dagen - og uante timer brukes på displayet i løpet av en dag. En informant sier det slik:

«jeg har jo, som alle andre, fått utdelt 24 timer i døgnet. Da vil jeg jo prøve å bruke tiden min rett...og ikke søle den bort med å sitte med nesen ned i telefonen hele dagen liksom.»

Her ser vi at informanten, i egenskap av å være forelder, plasserer seg sidestilt med «alle andre». Han snakker seg frem som en del av et fellesskap der alle er tildelt lik mengde tid. Ansvar er lagt

på hans skuldre, det er opp til han hvordan han vil forvalte tiden sin. Tiden kan brukes på flere måter - her snakker informanten frem to ulike alternativer. Det ene er å bruke den rett, og det andre er å søle den bort på telefonen. Han legger ikke skjul på at målet er å bruke tiden rett, samtidig sier han at han prøver. Slik jeg tolker det er det med andre ord ikke gitt at han klarer det. Han bruker sterke verb for å tydeliggjøre hva han synes om alternativ to. Å søle den bort tolker jeg som et uttrykk for at den er bortkastet. Jeg har merket meg at han ikke sier noe om hva han faktisk gjør når han bruker telefonen, det fremstår som uvesentlig i denne sammenheng. Bare ved å bruke telefonen misbrukes tiden. Slik jeg ser det snakker informanten her ut i fra flere diskurser, både tidsdiskurser, ansvarsdiskurser og diskurser om bruk av smarttelefon i familien.

Tidsdiskursene kommer til syne ved at tid snakkes frem som en vare som må forvaltes rett. Denne varen har han fått like mye av som alle andre, men det informantens oppgave å forvalte den rett. Han snakker her ut i fra en ansvarsdiskurs der han posisjonerer seg som en pliktoppfyllende forelder som prøver å ta ansvar.

Når det gjelder telefonen som artefakt opplever jeg at aktuell informant tillegger den liten verdi i den konteksten han snakker ut i fra (familieliv og foreldrerollen). Det gir dårlig avkastning å investere tid på mobilbruk. Dersom konteksten hadde vært en annen, for eksempel arbeidsliv der smarttelefon var en nødvendighet hadde den muligens fått en annen rolle. Ulike diskurser kan leve side om side, noen ganger i fred og harmoni mens andre ganger er de motstridende. Jeg opplever at de diskursene som kommer til syne her bidrar til at synet på smarttelefonens rolle i familien er redusert til et lavmål, nederst på rangstigen.

En annen informant sier det slik:

«Jeg bruker tid på telefon som jeg kunne brukt på mye bedre og viktigere ting, som på ting som du utsetter for eksempel, som å legge sammen klær, rydde, vært mer med barna, gått en tur for den del. Eh.. ja...og egentlig bare det å logge av på en måte, og ikke alltid være tilgjengelig»

Den konstruksjon som her skapes av familie og foreldreskap handler om å investere tid på barn, tid brukt for barn og egentid. De huslige pliktene er viktige for familien, og kommer barna indirekte til gode. Sånt sett er husarbeid å forstå som tid brukt for barna. Fosberg (2010) sier at det å avgrense tiden i kategoriene tid med barna og tid for barna inkluderer en idealisering av tid med barna. Barna kommer først - andre ting er underordnet.

De utsagnene som informantene kommer med under dette avsnittet kan også tolkes som forsøk på å holde fast ved tradisjonelle familieverdier. Informanten beskriver en rekke familieaktiviteter som vurderes som viktigere å bruke tid på enn smarttelefonen. Paradokset er at tiden likevel brukes på telefonen. Erfaringene bryter med fiksjonen. Hva er det som gjør at tid brukt på telefonen vurderes som annenrangs? Og hva er det som gjør at det likevel er nettopp telefonen som går av med seieren når det gjelder hva tiden skal brukes på? Ikke minst, hvordan preger dette informantens syn på seg selv som forelder? Igjen, her tror jeg ikke det finnes entydige svar. De ulike diskursene spiller en rolle her.

Hvilke diskurser om foreldreskap og familieliv er det informanten posisjonerer seg under når han tenker at det er viktigere å bruke tid på husarbeid og barn? Eller når han ikke ønsker å være tilgjengelig, men er det likevel? Det jeg hører informanten implisitt si, er at gjennom aktiv deltakelse i familieaktiviteter skapes familien. Foreldreskap skrives her frem som noe som innebærer å balansere mellom husarbeid, tid med barn eller egentid. Tid brukt på telefonen er ikke innlemmet i det som kjennetegner godt foreldreskap. Likevel er det det tiden brukes på, foran «viktigere ting».

Flere har interessert seg for, og bekymret seg for, de sosiale endringer som omgir familien. Tamara Hareven fokuserer i boka «Family, History and Social Change» på det hun definerer som kulturelle etterslep (Hareven 2000). Her vil hun til livs seige myter og stereotypier som styrer forventninger og som fungerer som målestokk på hva som er normal familieatferd. Jeg tror Hareven er inne på noe viktig i forhold til hvordan familieutvikling kan forstås. Familien utsettes kontinuerlig for samfunnsmessige endringsprosesser. Ved å studere det komplekse samspillet mellom disse endringsprosessene og foreldres respons på utviklingen av nye muligheter og begrensninger (smarttelefon), ser vi tydelig det kulturelle etterslepet som Hareven snakker om. Samspillet mellom idealer om foreldreskap og familieliv og andre samfunnsmessige endringsprosesser er ikke alltid like taktfullt. Bruk av smarttelefonen bryter her med de idealer som snakkes frem om foreldreskap og familieliv.

4.5.2 Tyven, tyven skal du hete...

Hvor mye tid informantene bruker på smarttelefonen i løpet av dagen, har ingen av dem oversikt over. En tipper på to timer, men understreker at det er ren gjetning. Bruken posjoneres i tilfeldige doser gjennom hele dagen. En informant beskriver det på denne måten:

«Jeg kan sikkert sitte en halvtime time og en time om kvelden liksom - men ellers er liksom...det er litt sånn inn og ut og sjekke når en har fem minutter her og ti minutter der, og et kvarter. Så er det å skrive en mail eller sende en melding, ta en telefon liksom.»

Smarttelefonen brukes, litt her og litt der. Til sammen utgjør det uante timer. Flere av informantene snakker frem mobilen som den store tidstyven i familien. Jeg tolker det som et uttrykk for at den tiden de bruker på skjermen går på bekostning av andre ting. En sier følgende: «...den er jo blitt tidstyv nummer en, ja for dersom en på en måte velger å bruke en time og kanskje to på kveldstid til å sitte å se på andre sine sofaer og interiør og lysestaker og det på en måte ja...da er det bortkastet tid...» Tidstyv er, slik jeg oppfatter det her, et negativt ladet ord. Smarttelefonen stjeler verdifull tid fra informanten, det blir mindre igjen til andre ting. Det er interessant å se hvilke språkhandlinger som benyttes om bruken. På den ene siden snakkes smarttelefonen frem som en tyv som stjeler tid. Informanten plasserer seg selv i en offerdiskurs, og handlingsrommet er begrenset. På den andre siden har informanten selv tatt et bevisst valg i forhold til hva tiden skal brukes på; «*ja for dersom en på en måte velger å bruke..*» Her åpnes handlingsrommet opp - og informanten posisjonerer seg i en subjektposisjon som gir valgmuligheter. Det informanten må ta stilling til her er om tiden skal brukes rett eller om den skal kastes bort. Tid har tung symbolverdi i familien, og her snakkes den frem som en ressurs som må forvaltes rett.

Foreldrene i denne studien er styrt av ulike tidsdiskurser. Disse er retningsførende i forhold til hva som er «rett eller gal» bruk av tid. Det har fanget min oppmerksomhet at den enkelte informant ikke er har oversikt over tid brukt på smarttelefonen. Særlig når alle fire informantene synes de bruker telefonen for mye. Dette kan forstås som et uttrykk for at det i vår tid vokser frem nye perspektiver på tid, og hva tid er for oss mennesker. Tid er ikke bare objektivt og kan måles på klokka. Tid kan kastes bort. En informant sier:

«...jeg synes jeg bruker den alt for mye. Jeg tror ikke jeg bruker den mye i forhold til venner, familie, andre som jeg ser(...)..så egentlig føler jeg ikke at jeg bruker den mye, men to timer er mye. Og hva brukte jeg den tiden til før, liksom, og hva er det vi går glipp av liksom når vi bruker så mye tid på den»

Vedkommende diskuterer med seg selv. På den ene siden bruker han telefonen alt for mye, og på den andre siden synes han egentlig ikke at han gjør det likevel. Tidligere i intervjuet sier han at han ikke har eksakt oversikt over mengde tid som brukes, men tipper på to timer. Her sier han at to timer er mye. Informanten vektlegger egne følelser når han sier at han ikke føler han bruker mye tid på telefonen. Han snakker ut ifra en relasjonell tidsdiskurs. Når klokken gjør han

oppmerksom på at han har brukt to timer, er det mye likevel. Det er diskursen om tid som timer og minutter som råder, og han har inntatt en subjektposisjon som begrenser handlingsrommet. Han er fanget av tiden - og kjemper for frihet. Mens han er fanget forsvinner dyrebar tid som han før brukte til andre ting, og informanten undrer seg over hva han brukte den på tidligere. Det jeg hører denne informanten implisitt si er at smarttelefonen har fått en større plass enn det vedkommende er komfortabel med, den gir mindre enn den tar. «*Hva er det vi går glipp av.*» vitner om en frykt for noe informanten ikke har et klart svar på. Diskursen om at «tid brukt på smarttelefon er mindre verdt enn tid brukt på andre ting» er gjeldende. Hele tiden foregår det en kamp mellom ulike diskurser. Ikke bare speiler de den sosiale verden, de bidrar også aktivt til å skape den. Ved å gi uttrykk for at man går glipp av andre ting når man bruker tid på smarttelefonen - bidrar det til at sistnevnte diskurs opprettholdes. For at tid brukt på smarttelefon skal bli godtatt - må tiden som tikker og går, eller investeres om du vil, gi god avkastning. Gjør den ikke det - er det dårlig investering i familien.

Diskurser er flertydige - og de eksisterer side om side. I lys av at bruk av smarttelefon er et forholdsvis nytt fenomen - vil de rådende diskursene være mange, og muligens uklare. Det kan være nyttig å se på hvilke andre diskurser om familieliv og foreldrerollen som råder. Med familien som kontekst er diskursen «tid med barn» en av de som har fått stor plass. Moderne konstruksjoner av foreldreskap setter gjerne kursen for hva som oppleves som riktige og gale tidspraksiser, rammet inn av en tidsklemmediskurs (Ellingsæter 2004). Informantene lever i et samfunn som forventer at de skal investere tid med barna. Tid brukt på andre ting blir en konkurrent til tid med barna, og må derfor forsvares. Tradisjonelt har arbeidslivet blitt pekt ut som en av samtidens største tidstyver, og politisk ble det gjort noen grep på dette feltet. Kontantstøtten ble innført for å sikre foreldre mer tid til barna - og diskursen om tid med barn vant en maktkamp. Så kom smarttelefonen - og igjen ble tiden med barna forstyrret. Diskursen om tid med barn står sterkt i dagens samfunn - psykologi og tilknytningslære vektlegger betydningen av hvor viktig foreldres tid til barn er for barnas utvikling. Også dette - som med alt annet - er sosiale konstruksjoner. Samfunnet er i en stadig utvikling - diskurser er som såpebobler.

4.5.3 ...og den gir tid.

Et veletablert begrep i dagens samfunn er ordet tidsklemme. Som oftest brukes begrepet som en metafor for å ha det travelt. Definisjonen avhenger av hvilke forventninger det er som gjør at

man havner i en skvis mellom det man må gjøre og burde gjøre. I denne sammenheng legger jeg travelhet til grunn når tidsklemmemetaforen tas i bruk. Et «tegn i tiden» er hastighet og raskere samfunnspuls. Dette er noe av det Ellingsæter er opptatt av i «Vår tids moderne tider» (2009). Her viser hun hvordan endrede og mer komplekse livsløpsmønstre og hverdagsliv bidrar til en mer sammenpresset tid. Videre hvordan høyt tempo kan være et uttrykk for et aktivt og attraktivt liv. Hittil har fokuset vært på smarttelefonens rolle når det gjelder forbruk av tid. Informantene i denne studien peker imidlertid også på at smarttelefonen bidrar til å forenkle hverdagen. En informant sier:

«Det er jo blitt litt rart på en måte, for du føler jo at det forenkler hverdagen ved at du kan sende meldinger og beskjeder kjapt...både ..nå har jo eldste fått seg smarttelefon selv så når han er ute og farter så kan du få gitt han beskjeder om hvor han skal komme eller når han skal hjem og ja i det hele tatt. Også ellers i familien med far, sant, hvem henter og hvem bringer. Du skriver kjappe beskjeder og får kjappe svar, liksom»

Dette utsagnet peker på flere ting. Her ser vi for det første hvordan hverdagslogistikken og samarbeidet for å få familiebedriften a/s til å gå rundt kan koordineres ved hjelp av smarttelefonen. I sitatet «Du skriver kjappe beskjeder og får kjappe svar» ligger implisitt en forventning om tilgjengelighet både fra sender og mottaker. Ved å snakke ut ifra en tilgjengelighetsdiskurs posisjonerer forelderen seg som tilgjengelig, og handlingsrommet åpnes. På samme tid lukkes et annet. For ved at man er tilgjengelig for en ting - er man samtidig utilgjengelig for andre ting. Det fremstår som enkelt, men på samme tid er det komplekst. For koordinering av hverdagslivets gjøremål handler ikke bare om tid, men også om rom. Og med mobilitet øker også handlingsrommet, som Alfred Schütz er opptatt av gjennom sine analyser av hverdagslivet. Det primære handlingsfeltet er det som nås uten spesielle hjelpemidler, og det sekundære begrenses av samfunnets teknologiske nivå. Paradokset her er at det som i utgangspunktet skulle forenkle blir et bidrag som kan komplisere og avansere. Jo større handlingsrom - jo mer å bruke tiden på. Det er imidlertid ikke noe denne informanten er opptatt av. Han er her opptatt av mulighetene smarttelefonen gir for hverdagslogistikken.

Dette utsagnet leder oss videre til et sted der konturene av en diskurs som handler om at foreldreskap innebærer ansvarlighet og kontroll skimtes. Det er foreldrene som tar kontroll over hente - bringe situasjoner. Det er interessant å se hvordan denne informanten snakker frem smarttelefonens rolle som en naturlig del av hverdagslivet. Avtaler er ikke gjort på forhånd - det gjøres fortløpende via smarttelefonen. Dette innebærer slik jeg ser det også økt fleksibilitet. Man er ikke avhengig av konkrete avtaler og planlegging i forkant - det kan tas underveis.

4.5.4 Kvalitetstid

En fellesnevner hos informantene er en opplevelse av at smarttelefonen bidrar til å svekke kvaliteten på familietiden. En informant sier det slik:

«Kvalitetstid for oss er å gå på kino sammen, leke sammen, finne på ting, gå på besøk til folk, være i lag med hverandre(...) jeg føler det er mer kvalitetstid når vi legger bort telefonene og er sammen uten å være opptatt med andre ting - mmm - være tilstede, mm ikke sitte på telefonen, når vi skal leke eller når vi snakker i lag vet du sitter der med...sånn jeg føler det er...være sammen rett og slett.»

Informanten snakker frem et syn på at tid med familie og barn kan ha ulik kvalitet, både dårlig og god. Begrepet kvalitetstid er slik jeg ser det et sosialt konstruert begrep - hva som legges i dette blir subjektivt. Snakker vi om trening med høy kvalitet, fremmer den god helse. Et kvalitetsmøbel er gjerne slitesterkt og laget av gode materialer, kvalitet innen helse og medisin sikrer kunden medisiner som virker og så videre. Hva som defineres som kvalitetstid i en familie, vil mest sannsynlig variere fra familie til familie.

Slik jeg tolker denne informanten vil smarttelefonen bidra til at blikket flyttes fra fellesskapet til skjermen, og «vi - følelsen» reduseres. Diskursen om å være tilstede står sterkt. En informant utdyper dette slik:

«...jeg tenker at dersom du sitter med en telefon, med nesen i en telefon, så signaliserer du at du ikke er så interessert i det de sier (...) Jeg tror at dersom det er sånn hele tiden at du sitter med oppmerksomheten rettet mot en telefon mens du sitter med barna, så vil det jo påvirke relasjonen på et eller annet vis.»

Diskursen om at fellesskapet er viktigere enn smarttelefonen er gjeldende. Jeg tolker det som at fellesskapet kommer først, hva telefonen brukes på er underordnet. Smarttelefonen konkurrerer om foreldrenes oppmerksomhet - og diskursen om den gode relasjon trues. Informanten posisjonerer seg i den dominante diskursen om den gode barndom. Den handler om tid med barn, tid preget av god kvalitet delt sammen med felles opplevelser.

Jeg opplever at informantene mine har en helt klar oppfatning av at smarttelefonen er en potensiell trussel mot familien. I lys av tanken om at foreldrene i denne studien er digitale immigranter - gir det mening at de opplever at fellesskapet trues av smarttelefonen. Antakelig ville barna til foreldrene insinuert andre perspektiver. En av informantene forteller om datteren på 16 sin bruk:

« hun på 16 er jo alltid på nett, bruker den jo alltid på en måte» og senere forteller hun: ...når de øver på lekser så ser jeg at jeg ikke er..det er ikke like naturlig for meg å tenke de enkle løsninger...for da sitter de jo sant..de regner sammen i hvert sitt hjem..de sitter, er på skype på en måte...på den ene skjermen, så regner de på den andre skjermen, sammen i alle hjemmene...i min stue. Jeg er jo på en måte «live» rundt de 8 andre sine stuer, og deres foreldre er live, men for dem er det helt naturlig....de tenker ikke over at det er en ny måte å leve sammen på... effektivt. Men jeg hadde ikke kompt på at nå kan vi gjøre det på den måten».

Dette illustrerer tydelig at man ikke nødvendigvis er «usosial» om man sitter foran en skjerm. Denne 16 åringene sitter i egen stue, men er likevel sammen med 8 andre og gjør lekser. Det som er unaturlig for informanten i dette eksempelet er helt naturlig for datteren. Hun er digitalt innfødt - og vet ikke om noe annet. De kommuniserer på en ny måte enn tidligere, og jeg er overbevist om at dersom jeg hadde repetert denne undersøkelsen når dagens digitalt innfødte er foreldre ville de snakket ut i fra andre diskurser. Det er i samhandling med hverandre nye diskurser oppstår, og som jeg har vist i teorikapittelet er også barna aktive aktører som bidrar til utvikling.

4.6 Eksempelets makt

«...jeg ta meg selv i det. Jeg er veldig god på å sette grenser for barna mines skjermtid. Men hva hjelper vel det, liksom, når jeg selv tar fram mobilen til stadighet. Ja, hva lærer barna mine av det, liksom?»

Denne informanten peker på noe jeg anser som et godt poeng, og som får meg til å stoppe opp. Det er ikke bare dagens foreldregenerasjon som stiller høye krav til seg selv - også samfunnet rundt dem bombarderer dem med råd, lover og regler om hvordan foreldrerollen skal utøves. Diskursen om den gode oppvekst står sterkt, og handler blant annet om regulering og grensesetting. Dette gjenspeiles i materialet fra intervjuene. Samtlige informanter har tanker om barnas nettbruk og snakker frem en holdning om at det er viktig å involvere seg i barnas digitale verden. Dette til tross for at nyere forskning viser at norske foreldre veileder sine barn mindre på det digitale feltet enn mødre og fedre i andre land (Bjørkeng 2011) Barna til informantene er alle brukere av skjerm i ulike varianter (nettbrett, pc eller smarttelefon). Foreldrene posisjonerer seg utvilsomt ut i fra diskurser om godt foreldreskap når de snakker; barn skal reguleres, foreldre skal følge med og barn trenger å veiledes i en digital virkelighet. Den juridiske diskursen blir overordnet - blant annet sier «Lov om barn og foreldre» noe om hva et foreldreansvar innebærer, jfr. §30:

Barnet har krav på omsut og omtanke frå dei som har foreldreansvaret. Dei har rett og plikt til å ta avgjerder for barnet i personlege tilhøve innanfor dei grensene som §§ 31 til 33 set. Foreldreansvaret skal utøvast ut frå barnet sine interesser og behov.

Selv om foreldre til en viss grad blir gitt frihet med tanke på hva som legges i omsut og omtanke, er de de ulike diskursene som blir avgjørende. Fagdiskursene sier at barn trenger å rammes inn, de trenger å oppleve trygge og konsekvente voksne. Og at de er de voksne sitt ansvar å regulere barna. En av informantene sier dette:

«Vi er bevisste på at de ikke sitter over lengre tid med dem. Det vet vi at det påvirker utvikling av syn og nakkemusklatur - så de får ikke sitte timevis med dem»

Informantene er opptatt av å sette grenser for barnas skjermtid. Både med tanke på mengde tid - men også i forhold til innhold; hvordan barna bruker skjermtiden. Kjørereglene for eget bruk er imidlertid mindre uttalte - de har ingen klare retningslinjer.

En informant har ingen regler i forhold til egen bruk. En annen bruker den i følge seg selv alt for mye, men klarer av ulike årsaker ikke å la være. De er posisjonert i etablerte diskurser som maner til at tid med barn er viktig og tilknytning skjer best ved tilstedeværelse. Foreldre i dag lar seg skremme av profesjonsdiskurser som at spres på sosiale medier, som jeg har vist til; artikler med overskrifter som «jordmødre slår alarm». Samtidig lever de etter diskurser om at tilgjengelighet er en nødvendighet. Ofte er det denne diskursen som vinner maktkampene som foregår. Telefonen bæres derfor med overalt der informantene ferdes på dagtid. Dette er første generasjons digitale immigranter - ingen før dem har måttet orientere seg i dette landskapet. De vandrer i upløyd mark - og må orientere seg etter de allerede rådende diskursene. Ingen er i stand til å veilede informantene - gi dem en oppskrift på hvordan de skal håndtere smarttelefonen. De må trække opp stiene på egenhånd.

En annen informant sier det slik:

«vi har ikke noe sånn grenser for tid, verken på oss selv eller på ungene, men vi har nok kanskje diskutert litt sånn på dataen da (...) at to timer må være nok.»

Informantenes synspunkter og holdninger til bruk av smarttelefon i familiekontekster viser at det er forskjell på å ”snakke-om-verden” og ”være-i-verden”. De har tanker om egen bruk, men opplever at i praksis lar det seg ikke gjøre.

4.7 ...Led meg ikke inn i fristelse.

Det har fanget min oppmerksomhet at flere av informantene er opptatt av å beskytte seg selv mot potensielle farer forbundet med mobilbruk. Slik som i utsagnet fra denne informanten:

«Har den alltid på lydløst. Så har jeg skrudd av farge, så jeg ser ikke at jeg har fått en ny melding på blink eller lignende».

Hva var det et uttrykk for? Hvordan kunne det forstås? Jeg samlet flere tilsvarende sitater der informantene tydelig hadde inntatt posisjon, men i forhold til hva? Med ett ble det tydelig for meg hva det handlet om. Behov for kontroll. Ved å posisjonere seg i en kontrolldiskurs åpnes nye muligheter. Det er ikke smarttelefonen som kontrollerer forelderen i sitatet over - men motsatt. Her drar jeg paralleller til teoriene om domestisering. Som tidligere beskrevet handler domestisering om å temme villdyr. Informanten har tatt kontroll over telefonen, temmet den og satt på munnkurv. Informanten gis frihet - hun styrer telefonen slik hun vil.

En annen informant er i en slags opposisjon til «noen» som kommer med pekefingeren og advarer mot bruk. Han er i opprør mot det han muligens opplever som moraliserende når han sier følgende:

«(..)noen skriver at fjellturen blir ødelagt fordi en skal ta selfie og du ikke får opplevelsen. Men det tar to sekund å ta det bilde, å laste opp skjer automatisk....Det tar jo ikke noe av opplevelsen...naturopplevelsen blir jo ikke mindre, følelsen av å være i ødemarken...tenker ikke at jomfrueligheten av turen er borte, fordi jeg har med meg telefonen..»

Også her ser vi et utsagnet som trekker på kontrolldiskursen, men ikke utelukkende den. På samme tid som han søker å overbevise om at han har kontroll «*det tar to sekund*», har han et tydelig behov for å forsvare seg. Når han beveger seg inn i denne diskursen begrenses handlingsrommet, han bruker krefter på å overbevise. Han kjemper for sin rett til å ta med smarttelefonen på fjelltur - og må bevise at han har kontroll. Det er fortsatt naturopplevelsen som kommer først - mobiltelefonen beslaglegger ikke tilstrekkelig nok tid til å ødelegge denne.

Senere i samme intervju trekker informanten igjen på kontrolldiskursen når han sier:

«En må lære seg at noe er en inne på og noe er en ikke inne på. Sånn er det - vi skal jo ikke være på telefonen når vi er på fotballkamp, da har en valgt på en måte feil».

Kontroll kan læres, og han formidler håp. På samme tid snakker han det frem som et krav, det er visse spilleregler som må følges. Han posisjonerer seg selv som ekspert, som eier kunnskap om

hva telefonen skal brukes på og når. Eksempelvis gjennom språklige vendinger som «*vi skal jo ikke være på telefonen når vi er på fotballkamp*». Slik jeg tolker utsagnet hviler det et moralsk aspekt over det. Hvor disse reglene læres sier han ingenting om - og jeg tolker det som en språklig konstruksjon av at det finnes normer for når og hvor smarttelefonen kan brukes eller ikke. Kontrolldiskursen innehar et snev av makt. Å ha kontroll signaliserer styrke - å miste kontroll handler om å overgi seg. I sitatet over er kunnskap makt som fører til kontroll. Diskursen om kontroll tilbyr en rekke muligheter, og kan gi en følelse av tilfredsstillelse. Det er interessant å se hvordan denne informanten, ved språkhandlingen «*da har man valgt feil*», åpner opp for at kontroll er en posisjon som bevisst kan inntas ved å velge. Hvem eier sannhet om hva som er rett eller galt valg? I dette tilfellet er det informanten. Og ved at han posisjonerer seg i en ekspertdiskurs, konstitueres diskursen.

5. «Hva var vel livet uten deg?»

-domestiseringen av smarttelefonen.

Man får følelsen av at alle rundt seg har dårlig tid, og at de haster av gårde. De aller fleste som går forbi prater i telefonen, hører på musikk eller er på en eller annen måte opptatt av noe annet enn det å nyte gåturen, den strålende solen og lukten av sommer. I køen bak oss står ni av elleve og ser ned i mobiltelefonen sin. Sidemannen prater i handsfree mens han spiller Candy Crush og sier «mm...jaa...mm...» (Moen og Bratsberg 2015:184).

Sitatet over er hentet fra boka «Logg av», skrevet av Lars Bratsberg og Thomas Moen. Begge jobber med å være pålogget – men trygler leserne sine om å være mer avlogget. De skriver boken ut i fra en overbevisning om at mennesker er kontrollert av teknologien.

Et av forskningsspørsmålene i denne studien er hvordan foreldrene har domestisert smarttelefonen. Som beskrevet i kapittel to handler domestisering i utgangspunktet om å temme noe vilt og upersonlig, til fred og harmoni. Denne prosessen foregår gjennom tre dimensjoner; den praktiske, symbolske og den kognitive. Domestisert teknologi som har blitt tillagt mening utover det tekniske, kan føles minst like naturlig som naturen selv. Når smarttelefonen har gjennomgått denne prosessen er den nærmest er urokkelig forankret i foreldrenes hverdag. Det er hverdagsliggjøringen av smarttelefonen dette kapittelet handler om.

5.1 Den praktiske dimensjonen

Denne dreier seg om bruken av teknologien, som for eksempel anskaffelse, rutiner og vaner knyttet til den (Sørensen 2006:47) I følge Telenor har nordmenn blant verdens høyeste spredning av mobiltelefoner, og i 2013 var det registrert 7,8 millioner mobiltelefoner i Norge (Moen og Bratsberg 2015:29) Andre statistikker beker på at Norge ligger i verdenstoppen på bruk av smarttelefoner.²¹ En av informantene svarer på følgende måte når han får spørsmål om hva smarttelefonen brukes til:

«Oi, hehe. Bruker den til å..aller mest å sende meldinger, eh..å ringe. Ehm..å gå på facebokok. Instagram har jeg nettopp slettet, men ja, det har jeg også brukt den til. Snapchat. Eh, litt sånn spill som ungene har brukt. Internett og nyheter. Av og til tar jeg litt notater. Jeg bruker den jo sånn veldig som fotoapparat ja. Tar masse bilder. Øhm..ja. Det er vel stortsett det. Min telefon har veldig lite minne, så jeg kunne tenkt meg å bruke apper. Altså alle tingene de bruker på skolen, som fronter, its learning og alt dette her. Men det er jo så lite minne at jeg kunne tenke meg å bruke dette. Men foreløping har jeg ikke det da.»

---

²¹ <http://www.tek.no/artikler/norge-i-verdenstoppen-pa-bruk-av-smartmobiler/116802>

Alle informantene forteller at de bærer telefonen med seg gjennom hele dagen, men det varierer om den innstilt på lydløs eller ikke. De har den med seg på soverommet og sjekker den før de legger seg og når de våkner. Den er blitt et verktøy som oppleves uunnværlig, og det er vanskelig å forestille seg et liv uten: «*Ehm....jeg vet ikke. Jeg aner ikke hvordan det hadde sett ut uten den telefonen. Egentlig.*»

En av informantene har installert app`er på telefonen som brukes til å bestille legetimer eller trening. Han beskriver disse app`ene som en forenkling av hverdagen, ved at det spares tid. Informantene har mye informasjon lagret på telefonen som de bruker jevnlig i løpet en dag. Kontaktinformasjon, ulike grupper hva skole og fritid angår etc. En av informantene er opptatt av en av følgene av økt nettbruk; digital mobbing:

«Det er jo sånt som jeg har tenkt på med digital mobbing og sånt som det, sånn var det ikke når vi var små, mobbing gjennom nettet osv. Jeg tror det er noe som vil bli enda større gjerne, dersom det ikke blir altså...eh..jeg vet ikke helt hva vi foreldre kan gjøre med det heller. Men det er jo sånt som jeg har tenkt på litt.»

En konsekvens av utviklingen av smarttelefoner (også nettbrett og sosiale medier) er nettopp mobbing på nett. Den praktiske dimensjonen inkluderer også etableringen av instanser, som Konfliktrådet²² eller Barnevakten²³ (Sørensen 2006.)

5.2 Den symbolske dimensjonen

Denne delen handler om meningen som tillegges teknologien, og tankene bak disse (ibid). Her er det relevant å se på hvilke meninger og hensikter informantene legger i bruken av smarttelefonen. Hva gir bruken og hva tar bruken. Hvilken verdier representerer det? Her er det flere faktorer jeg anser som viktige. Tilstedeværelse, tidsbruk og tilgjengelighet er noen av de aspektene som er belyst tidligere i analysen, som også berører den symbolske dimensjonen. Et forhold som ikke er belyst, er hva bruken har å si for informantenes identitetsskapning. Forholdet mellom mening og identitet er altså viktig her. Som tidligere beskrevet er informantene aktive på ulike sosiale medier, blant annet facebook og instagram. Flere av informantene trekker fram ulike perspektiver her, og som en sier:

---

²² en statlig instans som har tilegnet seg kompetanse innen mobbing på nett

²³ Barnevakten er en organisasjon som gir råd om barn og medier.

«(...)Allikevel føler jeg ofte en slags tomhetsfølelse etter jeg har sittet...for det er ..ja...en kikker bare inn i folk sine liv, ja der har hun lagt et fint bilde av huset og ditt og datt...det er jo ikke så veldig...hva skal jeg si...det er ikke så nært og personlig og sånn, å bruke tid på instagram og facebook og sånn som jeg egentlig har brukt litt tid på. Kan ofte sitte igjen med litt sånn tomhetsfølelse...For all del, folk legger ut interessante artikler og sånn. Ja gode og bra ting der også, men føler det bare blir mye sånn der nysgjerrighet som skal tilfredsstilles; hva har den gjort på og hvor er den»

En typisk problemstilling er hvordan mennesker i dag velger å fremstille livene sine på nett. Ofte er det glansbildene som deles, man vil gjerne vise at man har det bra og det blir viktig å dele de øyeblikkene som kan få en «like». Jo flere likes, jo mer øker selvfølelsen. Et spørsmål som er relevant å stille er om «like» har blitt nåtidens målestANDARD. Som informanten over er inne på; når man sammenligner eget liv med glansbildene på facebook kan det gi grobunn for mislykkethet. Poenget her er at deltakelse på sosiale medier kan fremme eller hemme egen selvfølelse, det kan påvirke identitetsskaping og bidra til å føle vellykkethet eller motsatt mislykkethet. Dette vil igjen kunne ha en effekt på hvordan foreldrerollen utføres, eller på atmosfæren i det generelle familielivet. På den andre siden forteller to av informantene at de bruker smarttelefonen til å tilegne seg kunnskap. En av disse løfter frem flere muligheter bruken gir:

«det er jo mye interessant å lese, både av forskning og interessante artikler. Masse tips, masse kreative ideer..»

Smarttelefonen gir tilgang på all verdens informasjon, men den gir også mulighet for å dele all verdens informasjon. Via noen få ledd kan det som deles sees av hele verden. Den symbolske dimensjonen innlemmer håndteringen av all den informasjon vi sitter på. Hva gjør den med foreldrene – klarer de å filtrere all informasjon, alle relasjoner, all data? Mulighetene er enorme, de kan sjekke mail overalt, oppdatere seg på siste nytt, tilegne seg kunnskap. Sitatet over fortsetter slikt:

«...men tiden går jo så ekstremt fort når du sitter og snapper litt frem og tilbake på nyhetssider og artikler...så vips har du brukt den timen liksom»

Det har blitt lettere og lære hva som helst, og verden har utvilsomt blitt mindre. Og det er åpenbare fordeler. Moen og Bratsberg peker på det de beskriver som mest utfordrende ved håndtering av ny teknologi, nemlig å bruke den på rett sted til rett tid (Moen og Bratsberg 2015).

Dersom dette ikke håndteres på en god måte, hevder de at en mulig konsekvens kan være at evnen til å utvikle empati rammes.

5.3 Den kognitive dimensjonen

Den kognitive dimensjonen handler om hvordan foreldrene har lært seg å bruke/ «temme» smarttelefonen. Det er viktig å understreke at dette er en tosidig prosess, som ikke bare forvandler eller temmer teknologien, men også brukeren (Sørensen og Lie 1996). Det er ikke mange år siden smarttelefonen ble «allemannseie». Foreldrene i denne studiene er første foreldregenerasjons smarttelefonbrukere. De har dermed, som jeg var inne på i kapittel fire, ingen preferanser i forhold til hvordan det skal eller bør brukes. «Learning by doing»²⁴ er oppskriften. Slik jeg ser det må bruken her sees i lys av rådende diskurser ellers i samfunnet. Diskurser bestemmer hva som kan sies eller ikke sies (Jørgensen og Phillips 1999). På samme måte tenker jeg at diskurser forteller hvordan smarttelefonen skal brukes og ikke.

5.4 Oppsummering og selvrefleksjon

Jeg har nå vist hvordan foreldrene har domestisert smarttelefonen gjennom tre dimensjoner. Telefonen synes å ha blitt en uunnværlig gjenstand i foreldrenes hverdag. Den er med overalt og den brukes til mye. Den forenkler og kompliserer hverdagen, og det er ikke mulig å forestille seg et liv uten. Den symbolske dimensjonen peker på hvilken mening og hensikt som legges i bruken av telefonen. Effekten av bruk er et relevant tema her, og i denne kontekst er det særlig effekten på identitetsskapning jeg finner relevant. Den symbolske dimensjonen viser at bruken kan ha en innvirkning på hvordan foreldrerollen utøves. Ved å speile seg i andres glansbilder på sosiale medier, slik en av informantene hadde erfaring med, kan følelsen av å være en dårlig forelder komme snikende. Til slutt har jeg vist hvordan den kognitive dimensjonen handler om håndteringen av smarttelefonen. Rett og feil bruk av smarttelefon er fortsatt et nytt og uavklart tema.

---

²⁴ Learning by doing er et kjent uttrykk uttalt av den amerikanske psykologen John Dewey (1859 – 1952).

6. Avsluttende diskusjon

Et formål med denne studien har vært å forske på smarttelefonens rolle i familien.

Inngangsporten til temaet har vært å studere hvordan foreldres bruk av den eventuelt utfordrer deres idealer om foreldreskap og familieliv. Dette har blitt gjort ved å intervju foreldre for å se etter hvilke diskurser som snakkes frem om disse idealene, videre for å se hvordan foreldrenes domestisering av smarttelefonen passer inn i disse.

Den gode relasjon har trådt fram som en overordnet diskurs i det transkriberte materialet. Ved siden av denne er det særlig fire andre diskurser jeg opplever at manifesterer seg. Disse har jeg identifisert og benevnt som tidsdiskurser, tilstedeværelse, tilgjengelighet og eksempelets makt.

Mye tyder på at «tid med barn» er en diskurs som har fått en dominerende posisjon i foreldres konstruksjoner av foreldreskap. De viser gjennom det de sier at de har ulike oppfatninger av tid. Tid er ikke bare noe som måles på klokka i form av timer og minutter - tiden gis mening i forhold til innhold. Det relasjonelle aspektet er viktig, det er ikke tilstrekkelig å bare være fysisk sammen. Hvordan tiden brukes er viktigere enn hvor mye tid som brukes, foreldrene skal investere tid i form av dedikert tilstedeværelse. Det engasjerte foreldreskap løftes fram. Dette er helt i tråd med offentlig familiepolitikk som legger til rette for at foreldre skal få mer tid med barna (Ellingsæter 2009). Fra offentlig hold finnes det imidlertid ingen eksplisitte føringer for hvordan tiden skal brukes. Implisitt kan vi likevel se at kunnskapsformidling om den gode barndom legger føringer for hvordan voksne skal disiplinere tiden. Her byr smarttelefonen på utfordringer for foreldrene, ved at bruken av den går på bekostning av tid med barna.

Foreldrenes bruk av smarttelefon bryter med det de har lært om familiære tidsinvesteringer. Diskursen om «Tilstedeværelse» harmonerer med tidsdiskursene, og den løftes frem som en kvalitetssikring av tiden med barna. Det å kunne tilby barna oppmerksomhet og et fokusert nærvær anses som viktig. Smarttelefonen snakkes av foreldrene frem som en trussel mot dette idealet, hvilket de forsøker å håndtere på famlende vis. På den ene siden kan dette forstås som et uttrykk for at foreldrene søker å orientere seg etter tilgjengelig kunnskap om foreldreskap og barns behov. Når kunnskapen ikke samsvarer med praksis begynner ubehaget å melde seg. På den andre siden kan denne famlingen også handle om at denne generasjons «smart-foreldre» også er den første. Hvilket betyr at de også er de første som må orientere seg i det nye

landskapet, tråkke opp nye stier og tilegne seg ny kunnskap om temaet. Dette anser jeg som et viktig og interessant funn i denne studien. Det er kunnskapsdiskurser som her er gjeldende. Foreldrene har tydelige kjøreregler for barnas skjermtid, og diskurser om den gode barndom står sterkt. Også flere offentlige aktører, som «Barnevakten.no» og «Nettvett.no», bidrar med kunnskapsformidling og veiledning til foreldre om barns nettbruk. Når det gjelder egen skjermbruk er det derimot lite eller ingen offentlig veiledning å spore. Ikke annet et moralsk aspekt, i form av pekefinger og advarsel omkring bruken. Ofte er det fagpersoner som uttaler seg gjennom media, og som viser til sin ekspertise for å gi egne språkhandlingar validitet. Foreldrene ønsker til tross for dette å gå fram som et godt eksempel for neste generasjon, diskursen «eksempelets makt» står sterkt. Diskursen om «tilgjengelighet» kommer i konflikt med de andre diskursene som er beskrevet over, ved at den «tar» tid og oppmerksomhet fra foreldrene på barnas bekostning.

6.1 Mot et paradigmeskifte for samhandling i familien?

Som jeg har vist til både gjennom egne erfaringer, oppslag i media, forskning og intervjuer av foreldre er det mye som tyder på at bruk av smarttelefon som kommunikasjonsteknologisk verktøy har en effekt på foreldrepraksiser såvel som familiepraksiser. Jeg vil driste meg til å si at foreldres domestisering av smarttelefonen tenderer til å skape et paradigmeskifte for samhandling i familien. Nye normer og regler oppstår, noe som bør innlemmes i nye fortellinger om familiepraksiser i vår tid. Smarttelefonen er en organisator, et oppslagsverk og det nye grendehuset. Den er et allestedsnærværende fenomen som er med på å forme det digitale samfunn, og den utfordrer den konvensjonelle sosialitetsformen – med de digitalt innfødte i spissen.

Vi befinner oss i en brytningstid der foreldres bruk av smarttelefon støtes og slipes mot de idealer og diskurser som råder om foreldreskap og familieliv. Å utøve foreldreskap snakkes frem i mitt materiale som tidkrevende, det fordrer tilstedeværelse og fokus på relasjon. Relasjonelle diskurser er dominerende. Smarttelefonen kommer som en utfordrer til disse idealene ved at bruken av den tar tid, krever tilgjengelighet og oppmerksomhet. Dette er vesentlige funn i oppgaven. Foreldrene bærer den med seg hele dagen - og den snakkes frem som et uunnværlig middel for kommunikasjon med omverdenen. På mange måter en «all inclusive» som tilbyr siste nytt fra nabokjerringa, fotballtreneren og læreren, og den krever umiddelbar feedback. Den tilbyr muligheter, men også begrensninger. Foreldrene skvises mellom krav om tilgjengelighet på den

ene siden og forventninger om tilstedeværelse på den andre. De balanserer på en knivsegg, og mye står på spill om de kommer i ubalanse. Tiden som brukes på smarttelefonen er dyrekjøpt. For mye tid truer den gode barndom, og for lite tid online kan føre til at informasjon mistes. Både nyttig og mindre nyttig sådan. Det blir om å gjøre å finne balansepunktet - en utfordrende oppgave. Her spiller diskursene en rolle, igjen. Hvor balansepunktet er vil være subjektivt, og for å finne det må vi se på hva den posisjonen tilbyr foreldrene. Fra balansepunktet er de ulike diskursene innen rekkevidde - og foreldrene kan kjenne at de strekker til dem alle når de har plantet føttene sine der. I motsetning til de diskurser som tilbyr foreldrene subjektposisjoner hvor de kan kjenne på utilstrekkelighet eller ubehag vil det å posisjonere seg i balansepunktet gi en følelse av tilstrekkelighet. På mange måter kan balansepunktet forstås som en egen diskurs; balansepunkt-diskursen. Det er diskursene som er med på å bestemme hva som kan bli sagt og gjøres, de åpner eller begrenser foreldrenes handlingsrom (Øvsti 2010). Når den kunnskapen vi har tilgjengelig bryter med idealene begynner famlingen og ubehaget, behovet for å tilpasse seg normene melder seg.

Vi har god tradisjon for å løfte fram ubehaget og vår bekymring for teknologiens påvirkning på familier i Norge. Under åpningen av NRK i 1960 kom daværende statsminister Einar Gerharsen med følgende uttalelse;

”Mange har vært engstelige for at fjernsynet skal komme til å gripe forstyrrende inn i familielivets rytme og vaner (...). En har vært særlig redd for at barna skal bli så opptatt av fjernsynet at de forsømmer både lekselesing og aktiv lek ute i sol og frisk luft. Det er ingen grunn til å være redd for fjernsynet” (Moen og Brattsberg 2015).

Et tiår senere, i 1971, vedtok Stortinget med 94 mot 34 stemmer at fargefjernsyn skulle innføres som en prøveordning. Debatten i forkant var opphetet, og frykten for at fargefjernsynet ville bidra til å forveksle tv - bildene med virkeligheten var stor. Einar Førde's bidrag i diskusjonen lød slik: «*Me får finna oss i at synda hev kome til jorda, men vi vil ikkje ha ho i fargar*» (ibid). Det er fristende å dra på smilebåndet når gamle diskusjoner igjen blir løftet frem i lyset. Den gang var det ramme alvor. Også på den tiden var det den kunnskap de hadde for hånden som ble benyttet i kampen om hvem som eide sannheten.

Øvsti understreker i sin bok «Parterapi» nødvendigheten av å ha kunnskap om de forandringer og endringsprosesser som skjer gjennom tidene vedrørende temaer som søkes å forstå i vår samtid. Det er viktig å ha kjennskap til den kommunikasjonsteknologiske utviklingen som har

influert og påvirket familien i et gjensidig samspill gjennom tidene. Denne kunnskapen vil kunne representere gamle kart som vi søker å navigere etter. Grensene vil være i stadig endring ettersom ny kunnskap produseres, enten ved innskrenking eller utvidelse. Når nye fenomener søkes å forstå er det de nyeste kartdata vi navigerer etter, men selv ikke da er det gitt at fenomenet passer inn i terrenget.

Ved å dekonstruere, slik Derrida (2006) foreslo, vil vi ikke nødvendigvis finne de ideelle løsningene på problemene, men det kan gi hjelp til å forstå hvorfor de oppstår. Om Derrida hadde fått problemstillingen for denne studien presentert, aner det meg at han ville søkt å forstå det ukjente på dets egne premisser. Det nærliggende er å forsøke å oversette det vi ikke forstår til egne termer, noe Derrida advarte mot. Han mente at vi heller må fokusere på hvordan problemet blir konstruert for så overføre det til nye termer (ibid). Gjestfrihet var et begrep Derrida ofte brukte for å illustrere sine poenger. Det å være lydhør for den ukjente gjesten så han på som viktig, noe som til dels er mulig ved å sette egne tanker og forestillinger til side. Så lett han får det til å høres ut, men så vanskelig det kan være i praksis.

7. Egne refleksjoner og videre forskning

Som nyfrelst språkforsker plottet jeg inn reisemålet på GPS'en og dro av sted. Ved veis ende sitter jeg tilbake med utvidet forståelse av hvordan språket i bruk bidrar til å konstruere ulike virkelighetsforståelser. Forskning på foreldres bruk av smarttelefonen kan på mange måter sies å være nybrottsarbeid. Jeg kjenner meg privilegert som har blitt gitt mulighet til å bidra med innsikt i hvordan fenomenet kan forstås. I god sosialkonstruksjonistisk ånd har jeg ingen entydige svar, men kan peke mot noen nyanser og ideer omkring temaet.

Denne studien har klare begrensninger, og jeg ser i ettertid at jeg ville tatt andre valg om jeg skulle skrevet denne oppgaven på nytt. Samtlige funn i analysen er basert på mine tolkninger og punktueringer. Andre ville muligens identifisert andre diskurser enn de jeg har oppdaget. Jeg har videre savnet å ha andre tilsvarende oppgave å speile mitt eget materiale i, men jeg regner med at flere kommer fremover.

Mitt valg av teori ville nok vært annerledes i dag om jeg skulle forsket videre på temaet. I løpet av denne prosessen har jeg tillegnet meg kunnskap jeg ikke hadde ved oppstart. Jeg har erfart at det er nærliggende å ty til den kunnskap som alt er tilgjengelig når nye fenomener skal gis mening. Behovet for å få bruken av smarttelefonen til å passe inn i våre «tatt - for - gitt sannheter» melder seg. Målet er å få bruken til å matche etablerte verdier og normer. De som roper høyest er ofte også de som påberoper seg å eie sannheten. Disse blir lyttet til. Nettopp derfor trenger vi teorier som forstår språket som konstituerende, slik at alternative måter å forstå et fenomen på slippes til.

Denne studien viser at smarttelefonen er blitt hverdagsliggjort og uunnværlig. Den er med fra morgen til kveld, og den har mange bruksområder. Det livet som utspiller seg på displayet, den digitale verdenen, synes definitivt å få en forrang i mange situasjoner. Dette byr på ulike utfordringer for foreldrene, på flere plan. Som vi har sett i denne studien er det flere årsaker til at smarttelefonen får forrang. Krav om tilgjengelighet fra samfunnet rundt foreldrene er noe av det som har fått fokus. Dette, i kombinasjon med mangel på kunnskap om konsekvenser av bruken, skaper grobunn for ubehag. Et ubehag som gnager på foreldrenes samvittighet. Foreldrene i denne studien ser ut til å være på jakt etter balansepunktet. Hvor mange ganger tåler barna å høre

setningen «...jeg skal bare sjekke facebook ting først» før det får alvorlige konsekvenser for utviklingen? Og hva er det eventuelt som gjør at det får alvorlige konsekvenser? Er det den avvisningen barna kan kjenne på ved at de prioriteres bort? Eller er det ved at foreldrene speiler seg i samfunnets idealer - og speilbildet avviker? Det å bli stemplet som ikke gode nok foreldre - hvordan påvirker det foreldrerollen i praksis? Hva skjer når erfaringer bryter med idealer? Selv om spørsmålene er mange og svarene i mindretall vitner det om en kompleksitet - og et behov for kunnskap rundt temaet.

Mitt ønske med denne studien er å være med på å bane vei for at den fortellingen som skrives om foreldres bruk av smarttelefon ikke bare blir en fortsettelse av gamle kapitler, men en nyskriving. Min inngang har vært ved å skrive inn foreldrenes stemmer, men her er plass til mange andre perspektiver. Veien videre blir spennende, og denne historien er såvidt begynt.

«Står man ved målet, angrer man ikke reisens møye og besvær»

Aristoteles

Litteraturliste

Aldridge, Ø (2013, 21. Mai). Vi bytter mobilen annethvert år. *Aftenposten*. Hentet 02.april 2015 fra <http://www.aftenposten.no/okonomi/Vi-bytter-mobilen-annethvert-ar-7181837.html>

Berger, P.L. & Luckmann, T. (1966): *The Social Construction of Reality. A treatise in the Sociology of Knowledge*. Harmondsworth, Middlesex, Penguin.

Bowlby, J. (1994): En Sikker Base. *Tilknytningsteoriens kliniske anvendelser*. Fredriksberg: Det lille Forlag.

Bratsberg, L. og Moen, T. (2015). Logg av! Hvordan finne balansen i din digitale hverdag. Oslo: Cappelen Damm.

Bjørkeng, P. (2011). Nettkidsa. Barnas digitale hverdag. Cappelen Damm.

Cohen, S. (1972) *Folk devils and moral panics*. London: Mac Gibbon and Kee.

Derrida, J.(2006) *Dekonstruksjon. Klassiske tekster i utvalg*. Spartacus.

Dysthe, O., Hertzberg, F., & Hoel, T. L. (2000). *Skrive for å lære: Skrivning i høyere utdanning*. Oslo: Abstrakt forlag.

Ellingsæter, A. (2009). Vår tids moderne tider. Oslo: Universitetsforlaget.

Ellingsæter, A.L. og Leira, A. (2004). Innledning. I: A.L. Ellingsæter og A. Leira (red.). *Velferdsstaten og familien utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Enjolras, B., Karlsen, R., Steen-Johnsen, K. og Wollebæk, D. (2013). *Liker-likes ikke. Sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Ferrer-Wreder, L, Stattin, H. Lorente, C., Tubman, J., Adamson, L. (2005). *Framgångsrika preventionsprogram för barn och unga. En forskningsöversikt*. Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete .IMS. Statens institusjonsstyrelse. SiS.

Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge*, New York: Pantheon Books.

Foucault, M. (1999). *Diskursenes orden*. Oslo: Spartacus Forlag AS

Forsberg, Lucas (2010): *Engagerat föräldraskap som norm och praktik*. *Sosiologi i dag*, 40:78-98.

Giddens, A. (1991): *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*, Stanford: Stanford University Press

- Hareven, Tamara K. (2000). *Aging and Generational Relations: A Historical and Life- Course Perspective*. s. 127-149 i *Families, History, and Social Change: Life- Course & Cross-Cultural Perspectives*. Westview Press: Perseus Press Books Group.
- Hennum, N. (2010). *Mot en standardisering av voksenalder? Barn som redskap i statens disiplinering av voksne*. I: *Sosiologi i dag*. Vol 40 (1-2):57-75.
- Hitching, T.R., Nilsen, A.B. og Veum, A. (red.). (2011). *Diskursanalyse i praksis. Metode og analyse*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Hochschild, A. (2013). *So How's the family? and other essays*. University of California Press.
- Jensen, P. (2009): *Ansikt til ansikt* Gyldendal. Oslo: Norsk Forlag AS
- Jørgensen, M. W. og Philips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Killen, K. (2004). *Barndommen varer i generasjoner*. Oslo: Kommuneforlaget. 2. utg.
- Kjørholt, A.T. (2004): *Childhood as a Social and Symbolic Space: Discourses on Children as Social Participants in Society*. PhD thesis, Trondheim: Norwegian Centre for Child Research/ Department of Education, NTNU.
- Kvale, S og Brinkmann, S (2010): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2.utgave.
- Langdridge og Tvedt (2006) *Psykologisk forskningsmetode : en innføring i kvalitative og kvantitative tilnærminger*. Trondheim: Tapir.
- Lie, M. & K. H. Sørensen (1996). *Making Technology Our Own? Domesticating Technology into Everyday Life*. Scandinavian University Press.
- Lundby,G. (2003): *Historier og terapi*. Tanum Aschehoug AS
- Norge (2006) *Lov om barn og foreldre (barnelova)*: Lov av 13.juni 1997 nr. 39 om innholdet i foreldreansvaret. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Online, redaksjonen (2011, 11.april). Litt mobilhistorie. Online.no Hentet 10. januar 2014 fra http://www.online.no/teknologi/mobiltelefonens_utvikling.jsp
- Prensky, M. (2001): Digital natives, digital immigrants del1. *On the horizon*, 9(5):1-6.
- Putnan, R. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York, London: Simon og Schuster.
- Hareven, T. (2000): *Family, History and Social Change*
- Røkenes, O.H. og Hanssen P.H. (2006): *Bære eller briste. Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget.

Schütz, Alfred 1975. *Hverdagslivets sociologi*. København: Reitzel.

Schütz, A & Ulff-Møller, B. (2005). *Hverdagslivets sociologi: en tekstsamling*. København: Hans Reitzel.

Silverstone, R., Hirsch, E. og Strathern M (red.) (1992): *Consuming technologies: media and information in domestic spaces*. London, New York. Routledge.

Skjervheim H. (1960): *Deltakar og tilskodar*. Oslo: Tanum-Norli.

Slette-meås, D. (2014). *Bruk av smarttelefon og nettbrett i den norske befolkningen*. Sifo survey hurtigstatistikk. Sifo.no. Oslo. Hentet 05.mai 2015 fra: http://www.sifo.no/files/file79632_prosjektnotat_2-2014_web.pdf

Sørensen, K.H. (2007). *Et sosialt kompass? Mobiltelefonen i voksnes hverdagsliv*. I N. Levold, & H.S. Spilker (Red.), *Kommunikasjonssamfunnet: Moral, praksis og digital teknologi* (s. 50-67). Oslo: Universitetsforlaget AS.

Sørensen, K.H. (2004): *Tingenes samfunn. Kunnskap og materialitet som sosiologiske korrektiver*. *Sosiologi i dag* 34(2): 5.27.

Sørensen, Knut H. (2006) «Domestication: The enactment of technology» i Thomas Berker, M. Hartmann, Y. Punnie og K. Ward: *Domestication of media and technology*. Maidenhead: Open University Press,

Thue, K. (2015, 21. april) *Forskere: Mødre bruker for mye tid med barna*. *Hegnar.no* Hentet 15.juni 2015 fra: <http://www.hegnar.no/kvinner/artikkel544557.ece>

Turkle, S. (2011). *Alone Together – Why we expect more from technology and less from each other*. New Yourk: Basic Books.

Thagaard, T. (2009): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget Bergen, 3. utgave.

Wellman, B. (2004). *The three ages of internet studies: ten, five and zero years ago*. *New Media & Society*, (6), 123–129.

Willig, C. (2001). *Introducing qualitative research in psychology: adventures in theory and method*. Buckingham: Open University Press.

Willig, C. (2008). *Introducing Qualitative Research in Psychology*. 2. utg. Open University Press.

Øfsti, A.K.S. (2010). *Parterapi. Kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Aalen, I. (2011). *Fra Poke til Like: Facebook-forskningen fra 2007-2011* (Masteravhandling, NTNU Dragvoll, Norge) Trondheim: NTNU.

Vedlegg 1

Intervjuguide

Takk for positiv respons på min forespørsel om å stille deg til disposisjon for intervju til bruk i min masteroppgaves grunnmateriale.

Her kommer en intervjuguide som kan brukes til forberedelse før intervjuet - fint om du leser gjennom og enetuelte noterer noen tanker og stikkord på forhånd.

Masteroppgavens problemstilling er følgende (forbehold om små justeringer underveis):

Hva sier foreldre om hvordan deres bruk av smarttelefon påvirker familien?

Innledning:

- Fortelle om meg selv og informere om masterstudiet
- Motivasjon
- Formålet
- Informere om muntlig samtykke til å delta på undersøkelsen, og om at informanten når som helst kan trekke seg ut av prosjektet. Informere om at lydopptak blir slettet etter transkribering. Alt er anonymisert.
- Begrunnelse for valg av informanter.

Faktaopplysninger:

- Hvor mange barn har du, og i hvilken alder?
- Hva bruker du smarttelefonen til?
- Hvor mye tid bruker du på telefonen daglig?
- Hvilke fordeler opplever du at smarttelefonen gir?
- Hvor er barna når du bruker tid på telefonen?
- Når er telefonen avslått / lydløs?
- Har telefonen noen nytteverdi for deg og eventuell hvordan?
- Opplever du at smarttelefonen byr på utfordringer for din familie og eventuelt hvordan?
- Hva ville hvert annerledes i din familie dersom du ikke hadde vært bruker av smarttelefon?
- Har barna smarttelefoner? Andre skjermer?
- Hvilke tanker har du om skjermtid for barna? For de voksne?
- Hvor viktig er det for deg å være tilgjengelig?
- På hvilke andre områder spiller smarttelefonen en rolle i familien som jeg ikke har nevnt?

Avrunding og oppsummering

- Ta kontakt dersom dere kommer på viktige momenter i etterkant av samtalen
- Det er mulig å trekke seg når som helst dersom ønskelig

Vedlegg 2

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med en masteroppgave

Jeg er masterstudent i familieterapi og systemisk praksis ved Diakonhjemmet Høgskole i Oslo og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. Temaet i oppgaven er småbarnsforeldre og bruk av smarttelefon.

Det finnes lite forskning som sier noe om temaet, selv om det stadig er fokus på foreldres bruk av smarttelefon i media etc. Det jeg er interessert i er hva dere småbarnsforeldre selv sier om egen bruk, og hva dere sier om hvordan den eventuelt påvirker familielivet. Spørsmålene vil derfor dreie seg om hvor mye tid småbarnsforeldre bruker på smarttelefon i løpet av en dag, og på om det er forskjell på bruk når barna er tilstede vs. ikke. Jeg vil bruke båndopptaker og ta notater mens vi snakker sammen. Intervjuet vil ta omtrent en time, og vi blir sammen enige om tid og sted.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli makulert. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne kjenne seg igjen i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, ila høster 2015. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Dersom du har lyst å være med på intervjuet, er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender den til meg.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på 93025662, eller sende en e-post til msr@karmoy.kommune.no.

Med vennlig hilsen

May Synnøve Rygh, Båshusveien 49, 4276 Vedavågen

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon og er villig til å delta på studien

Signatur:

Dato:

